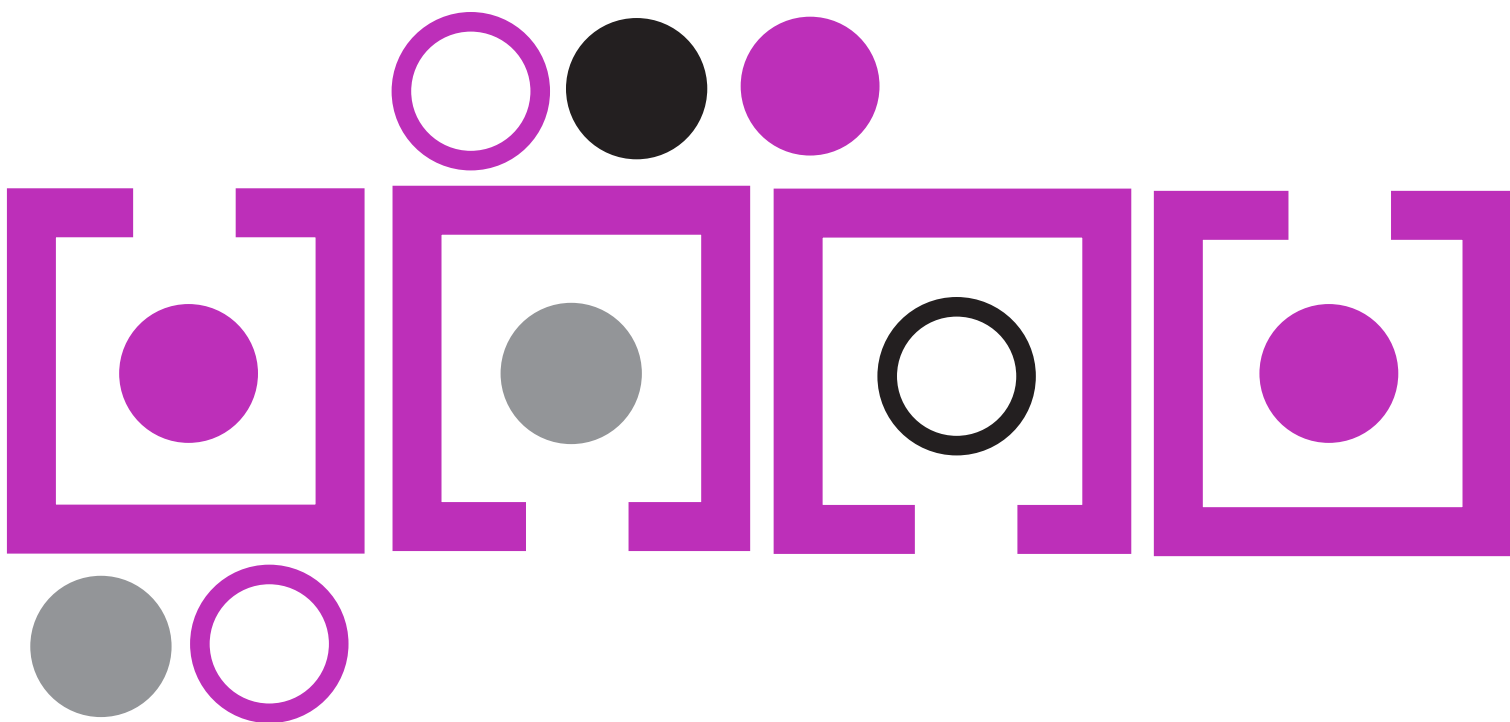


Hemlöshet

bland utrikesfödda personer
utan permanent uppehållstillstånd
i Sverige



Du får gärna citera Socialstyrelsens texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Socialstyrelsen har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

ISBN 978-91-7555-060-2

Artikelnr 2013-5-3

Publicerad www.socialstyrelsen.se, maj 2013

Förord

I den nationella kartläggningen av hemlösheten i Sverige som Socialstyrelsen genomförde 2011 konstaterades att det behövs mer kunskap om vissa grupper av hemlösa personer. Detta gäller exempelvis de som är utrikesfödda.

Kartläggningen visade bland annat att antalet personer som sover ute har minskat jämfört med föregående nationella kartläggning som genomfördes 2005. Detta väckte starka reaktioner, både hos allmänheten och hos de som arbetar med hemlöshetsfrågan i Sverige, eftersom många ansåg att det under senare år har blivit betydligt fler som sover utomhus eller tigger till sitt uppehälle. Socialstyrelsen påpekade dock att bland annat de utrikesfödda inte kom med i kartläggningen eftersom de saknar personnummer. I ett tillägg till regleringsbrevet 29 mars 2012 fick Socialstyrelsen ett nytt uppdrag av regeringen: att komplettera hemlöshetskartläggningen med uppgifter om utrikesfödda personer som saknar permanent uppehållstillstånd i Sverige och som lever i hemlöshet här.

Syftet med denna kartläggning är att öka kunskaperna om dessa personers situation, vilken hjälp de kan få i Sverige och vilka ytterligare hjälpbehov de har.

Målsättningen är att de ökade kunskaperna ska bidra till regeringens arbete med att förbättra förhållandena för dessa personer under deras vistelse i Sverige. Kartläggningen har utformats för att så mycket som möjligt likna den nationella kartläggningen.

Kartläggningen har genomförts av projektledaren Annika Remaeus och utredaren Birgitta Hedlund Kenttä. Statistikern Kerstin Westergren har varit behjälplig med bearbetning och analys av det statistiska materialet. Juristen Marcus Nydén har bidragit med juridisk expertis. Ansvarig enhetschef är Mary Nilsson.

Ett stort tack riktas till personalen i de verksamheter som dagligen möter de hemlösa EU-migranterna och som har bidragit med sina kunskaper om dessa personers situation i Sverige.

Taina Bäckström
Ställföreträdande myndighetschef

Innehåll

| | |
|---|-----------|
| <i>Förord</i> | 3 |
| <i>Sammanfattning</i> | 7 |
| <i>Bakgrund</i> | 9 |
| Regeringsuppdraget | 9 |
| Hemlöshet i dag | 9 |
| Hemlöshetens domäner | 9 |
| Bilden av hemlösheten i Sverige behöver kompletteras | 10 |
| Slutsatser från hemlöshetskartläggningen 2011 | 10 |
| Hur rapporten är upplagd | 11 |
| <i>Socialstyrelsens slutsatser</i> | 12 |
| Fri rörlighet i Europa | 12 |
| Förändrad bild av hemlösheten | 12 |
| Behovsanpassat stöd behövs | 13 |
| Information behövs i alla led | 13 |
| Regler och uppdrag behöver tydliggöras | 13 |
| En EU-övergripande fråga som berör flera politikområden | 13 |
| Misstanke om människohandel – svårt att bevisa | 13 |
| <i>Hur kartläggningen är genomförd</i> | 14 |
| Målgrupp och avgränsning | 14 |
| Dessa personer ingår i kartläggningen | 14 |
| Avgränsning av kartläggningsgruppen | 14 |
| Endast akut hemlösa ingår i kartläggningen | 15 |
| Metod för kartläggningen | 15 |
| Webbenkät för den breda bilden | 15 |
| Enkätundersökning för fördjupning | 16 |
| Enkät till polisen | 16 |
| Seminarium för ytterligare fördjupning | 16 |
| Övrig kunskapsinhämtning | 16 |
| <i>Regelverk som berör kartläggningsgruppen</i> | 17 |
| Regelverket inom EU | 17 |
| Det svenska regelverket | 17 |
| <i>Hemlöshet bland EU-migranter i Sverige</i> | 19 |
| Sammanfattning | 19 |
| I kartläggningen ingår 370 hemlösa EU-migranter | 19 |
| Få kommunala verksamheter har kontakt med hemlösa EU-migranter | 21 |
| Många olika verksamheter möter de hemlösa EU-migranter | 22 |
| EU-migranter kan vilja undvika kontakt med myndigheter | 22 |
| Svenska kyrkan | 25 |
| Kommunerna – uppsökande verksamhet och socialjour | 26 |
| Verksamheternas bild av situationen | 27 |
| Mörkertalet kan vara stort | 27 |
| Att söka försörjning är drivkraften | 28 |

| | |
|--|-----------|
| Utbredd fattigdom inom gruppen | 28 |
| Behoven av sjukvårdsinsatser varierar | 28 |
| De största svårigheterna | 29 |
| Verksamheternas syn på ytterligare hjälpbehov | 29 |
| Kartläggningens övriga kunskapskällor | 30 |
| Stockholms Stadsmissions årliga hemlöshetrappport 2012 | 30 |
| Göteborgs räddningsmissions kartläggning av romernas situation i Göteborg | 31 |
| <i>Arbete, försörjning och migration inom EU</i> | 32 |
| Arbete, försörjning och den fria rörligheten | 32 |
| Att söka arbete i Sverige | 32 |
| Migration | 34 |
| Migration i Sverige | 34 |
| Migration inom EU | 35 |
| EU-migranternas berättelser om sin situation | 35 |
| Romernas särskilda situation i Europa | 35 |
| Romernas berättelser om sin situation | 36 |
| <i>Hemlöshet och människohandel</i> | 38 |
| Definition av människohandel | 38 |
| Arbetet mot människohandel i Sverige | 38 |
| Polisens bild av kopplingen mellan hemlöshet och människohandel | 39 |
| Verksamheternas bild av de hemlösa EU-migranternas utsatthet för människohandel | 40 |
| Arbetet mot människohandel inom EU | 41 |
| FN:s arbete mot människohandel | 42 |
| <i>Situationen för hemlösa migranter i andra europeiska länder</i> | 43 |
| Norden | 43 |
| Danmark | 43 |
| Finland | 43 |
| Norge | 44 |
| Övriga Europa | 44 |
| Migrationen i Europa ökar | 44 |
| Tydligt samband mellan migration och hemlöshet | 44 |
| <i>Referenser</i> | 46 |
| <i>Bilaga 1. Socialstyrelsens definition av hemlöshet</i> | 47 |
| Definitionen av hemlösheten 2011 | 47 |
| <i>Bilaga 2. Webbenkät om hemlösa EU-medborgare</i> | 48 |
| <i>Bilaga 3. Tabellbilaga över resultat av webbenkäten</i> | 49 |
| <i>Bilaga 4. Kartläggning av hemlösa EU-medborgare</i> | 52 |
| <i>Bilaga 5. Tabellbilaga, resultat av den fördjupade enkätundersökningen</i> | 58 |

Sammanfattning

Denna kartläggning av utrikesfödda hemlösa personer baseras på uppgifter från kommuner, polisen och andra myndigheter samt organisationer och kyrkor. De fördjupande uppgifter som beskriver personernas situation samlades in under ett mätdygn den 29 november 2012.

Kartläggningen visar att de personer som lever i hemlöshet och som vistas i Sverige med stöd av EU:s fria rörlighet har sökt sig hit för att hitta arbete och försörjning. På grund av språksvårigheter och andra hinder har de svårt att få en förankring på den svenska arbetsmarknaden och detta innebär att de också har små möjligheter att finna något stabilt boende. Dessa personer lever med andra ord både i hemlöshet och utan försörjning.

Liksom de hemlösa personer som beskrevs i den nationella kartläggningen, är inte heller de utrikesfödda hemlösa någon homogen grupp. De har olika förutsättningar och behov. Flera av dessa olikheter blir synliga i kartläggningen. Här finns såväl arbetsföra unga män med utbildning som familjer som flyr från fattigdom och diskriminering.

Under mätdygnet inrapporterades totalt 370 hemlösa utrikesfödda personer. En övervägande majoritet av dem vistades i storstadsregionerna. Spridningen i landet ser ut så att 76 kommuner har träffat någon utrikesfödd hemlös utan uppehållstillstånd under 2012 men endast 15 kommuner har rapporterat att de har träffat fler än fem personer ur gruppen. Sammanfattningsvis visar kartläggningen följande:

- 80 procent av de utrikesfödda hemlösa personerna är män.
- Medelåldern är 38 år. Den yngsta är 18 år, den äldsta 76 år.
- Närmare hälften av de 370 personerna sover utomhus, antingen i offentliga miljöer eller i tält, bil, husvagn eller på camping.
- Cirka 80 procent har varit hemlösa i Sverige mindre än ett år.
- Majoriteten av dem har inte varit hemlösa i hemlandet.
- 85 procent uppger arbetslöshet som främsta orsaken till hemlösheten.
- Närmare hälften saknar helt inkomst.
- Drygt 30 procent försörjer sig genom att tigga, spela musik på gatan eller liknande.
- Cirka 20 procent får lön från arbete, antingen tillfälligt eller regelbundet.

Cirka 80 procent av de utrikesfödda hemlösa har tagit emot stöd och hjälp. Det har främst handlat om praktisk hjälp i form av mat, kläder, och rådgivning. Hjälpen kommer till allra största delen från kyrkor och ideella organisationer. Kommunernas socialtjänst möter inte denna grupp i någon större utsträckning och bistår vanligtvis endast med akuta insatser. Det finns ett behov av stöd anpassat efter denna grupps särskilda behov. Information behövs också på alla nivåer – riktad till individen, verksamheterna och myn-

digheter. Det handlar både om tolkning av regelverk och mer allmän information om det svenska systemet.

Kartläggningen visar att det finns misstankar om koppling mellan hemlöshet och människohandel men att lagföring är ovanligt. Eftersom de hemlösa EU-migranterna är mycket utsatta finns det anledning att misstänka att de även löper risk att utnyttjas av organiserad människohandel.

Bakgrund

Regeringsuppdraget

I ett tillägg i regleringsbrevet för budgetåret 2012 uppdrog regeringen åt Socialstyrelsen att ”som komplement till den nationella hemlöshetskartläggningen ta fram kunskap om utrikesfödda hemlösa personer som inte har permanent uppehållstillstånd i Sverige, när det gäller omfattning och karaktär”.

Syftet med uppdraget var att ”med hjälp av tillgänglig information uppskatta antalet hemlösa som är utrikesfödda och saknar permanent uppehållstillstånd i Sverige”. I uppdraget ingick även att utifrån denna kunskap beskriva vilka stödinsatser som finns för gruppen och vilka ytterligare stödinsatser som det kan finnas behov av. Dessutom ingick att beakta kopplingen till eventuell människohandel.

Hemlöshet i dag

Under många år förknippades hemlöshet nästan uteslutande med medelålders, ensamstående män med missbruksproblem. Den stora majoriteten av dessa män hade svensk eller nordisk bakgrund. Under 1990-talet började nya grupper av hemlösa personer att lyftas fram i offentlighetens ljus – kvinnor, barn och familjer. Dessa grupper av hemlösa personer var dock inte nya i den meningen att de inte tidigare skulle ha varit hemlösa. På senare år har också hemlöshet bland personer med utländsk bakgrund börjat uppmärksammas alltmer.

Även sättet att definiera hemlöshetsproblemet har förändrats – och därmed också tankarna om vad som krävs för att kunna motverka hemlöshet.

Hemlöshetens domäner

FEANTSA¹ är den europeiska federationen av nationella organisationer som arbetar med hemlöshetsfrågor. Federationen är en paraplyorganisation för icke vinstdrivande organisationer som deltar i, eller bidrar till, kampen mot hemlöshet i Europa. Det är det enda större europeiska nätverk som fokuserar enbart på hemlöshet på EU-nivå. FEANTSA, har i sitt arbete med att systematiskt kategorisera hemlöshet synliggjort tre domäner eller områden, som på olika sätt utgör ett hem:

- *Fysisk domän* – ändamålsenlig bostad eller utrymme som svarar mot den enskildes och hans eller hennes familjs behov.
- *Juridisk domän* – besittningsskydd, dispositionsrätt eller äganderätt till bostaden.
- *Social domän* – möjlighet att upprätthålla privatliv och sociala relationer.

¹ Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri

Ett fullgott boende betyder enligt detta synsätt att personen eller hushållet har dispositionsrätt till en fysiskt acceptabel bostad som ger honom eller henne möjlighet att upprätthålla en privat sfär och sociala relationer. På dessa områden skiljer sig olika personers hemlöshetssituation markant åt. Personer i akut hemlöshet har varken tillgång till en fysisk, juridisk eller social domän, medan personer i de mer långsiktiga boendelösningarna som lägenheter med sociala kontrakt främst saknar den juridiska domänen [1].

Bilden av hemlösheten i Sverige behöver kompletteras

Den nationella kartläggningen 2011 av hemlöshetens omfattning och karaktär hade en avgränsning när det gällde vilka som skulle ingå. Mätningen omfattade till exempel inte personer som saknar uppehållstillstånd i Sverige, medborgare i andra EU-länder som uppehåller sig i Sverige men saknar förankring och försörjning i landet. Socialstyrelsen framförde då att det är angeläget att även synliggöra dessa personer och deras situation, för att få en helhetsbild av hemlösheten i Sverige [1].

Det är svårt att veta hur många människor som ingår i denna grupp, vilket kan leda till både en överskattning och en underskattning.

Den nationella kartläggningen visade att det är få människor som sover ute (ca 300 personer under en mätvecka i maj 2011). Denna bild väckte reaktioner, både hos privatpersoner och hos dem som arbetar med hemlöshetsproblematiken i Sverige. De menade tvärtom att allt fler sover ute, och att de har blivit alltmer synliga i stadsbilden.

Denna kartläggning kommer inte att ge en fullständig bild över samtliga personer som befinner sig i Sverige utan uppehållstillstånd. Den överordnade faktorn för kartläggningen är hemlöshet, och personen måste, precis som i den nationella kartläggningen, på något sätt ha formulerat ett boendeproblem, besökt en institution eller verksamhet som hjälper hemlösa personer, eller träffat någon uppsökande verksamhet. Personen kan också befinna sig i uppenbar hemlöshet genom att sova ute eller i offentliga utrymmen.

Slutsatser från hemlöshetskartläggningen 2011

Socialstyrelsen har kartlagt hemlösheten i Sverige fyra gånger tidigare: 1993, 1999, 2005 och 2011. Slutsatserna från den senaste nationella hemlöshetskartläggningen kan sammanfattas med att hemlösheten hade ökat men att det under mätveckan var färre personer som sov utomhus eller i offentliga utrymmen jämfört med 2005 [1].

Den stora ökningen av inrapporterade hemlösa personer gällde främst personer som bor i relativt långsiktiga boendelösningar, som till exempel försökslägenheter, träningslägenheter och bostäder med sociala kontrakt. Andelen kvinnor i gruppen hemlösa personer hade ökat, liksom andelen utrikesfödda personer. Överrepresentationen av utrikesfödda var mer markant jämfört med den tidigare kartläggningen 2005 [1].

I gruppen hemlösa personer var det 2011 en lägre andel som hade de problem som traditionellt förknippas med hemlöshet, det vill säga missbruk och psykisk ohälsa. Det var särskilt tydligt bland dem som var födda utanför Sverige. Dock måste påpekas att missbruksproblem och psykisk ohälsa alltså var ett betydande problem i gruppen som helhet [1]. (Definitionerna 2011, se bilaga 1).

Hur rapporten är upplagd

Denna kartläggning handlar om hemlösa personer som är utrikesfödda och vistas i Sverige utan permanent uppehållstillstånd, främst så kallade EU-migranter med uppehållsrätt inom EU.

Vi har valt att använda begreppet EU-migranter som ett samlande begrepp för de personer som är medborgare i ett annat EU-land än Sverige, eller personer som är medborgare i ett land som undertecknat EES-avtalet och så kallade tredjelandsmedborgare.

Kartläggningen har begränsats till att redovisa personer som befinner sig i akut hemlöshet, det vill säga hemlöshetssituation 1, enligt Socialstyrelsens definition.

Inledningsvis presenteras de slutsatser som Socialstyrelsens har dragit av den aktuella kartläggningen.

Efter det beskrivs förutsättningarna i ett kapitel om hur denna kartläggning är genomförd samt i ett kapitel om det regelverk som berör kartläggningsgruppen.

Sedan beskrivs de hemlösa EU-migranternas situation enligt redovisningen av en webbenkät som besvarats av Sveriges kommuner och ett antal större organisationer. Beskrivningen bygger också på en fördjupande kartläggning som genomfördes under ett mättygn i november 2012.

Därefter görs en genomgång av de verksamheter som möter dessa personer och deras bild av situationen och hjälpbehovet.

Det efterföljande kapitlet ägnas åt att beskriva förutsättningarna för arbete och försörjning inom EU. Här berörs också migration och romernas specifika situation.

Därefter belyses frågan om hemlöshet och människohandel och polisens svar på en webbenkät från Socialstyrelsen.

Slutligen följer ett kapitel som beskriver situationen för hemlösa migranter i andra EU-länder.

Socialstyrelsens slutsatser

Nedan presenteras de slutsatser som Socialstyrelsen har dragit av den genomförda kartläggningen av EU-migranter i Sverige.

Fri rörlighet i Europa

Sverige är en del av EU och omfattas därmed också av den fria rörligheten vilket innebär att EU-medborgare har rätt att vistas i landet och söka arbete. När ekonomisk kris och arbetslöshet drabbar länder i Europa leder detta till en ökad rörlighet då människor söker försörjning och arbete utanför hemlandet. I den fria rörligheten ligger att personen ska försörja sig själv och inte belasta socialförsäkringssystemet i det land där man söker arbete. När de inte får tillträde till den svenska arbetsmarknaden ökar därför utsattheten och risken för hemlöshet.

Förändrad bild av hemlösheten

Socialstyrelsens nationella kartläggning från 2011 visade att hemlösheten hade ökat bland utrikesfödda personer sedan 2005. Men det konstaterades också att en grupp inte kom med i den nationella kartläggningen – de hemlösa personer som inte har uppehållstillstånd i Sverige. Socialstyrelsen har därför genomfört en kompletterande kartläggning. I den nya kartläggningen framträder en avgränsad grupp. Akut hemlösa EU-migranter har blivit alltmera synliga i landet. En del av dem tillbringar större delen av sin tid i det offentliga rummet och försörjer sig genom tiggeri och gatumusicerande medan andra är mer osynliga i sitt sökande efter försörjning.

Dessa personers brist på egen försörjning och en etablerad praxis att biståndsinsatserna begränsas till att avhjälpa nödsituationer leder till en förändrad hemlöshet i Sverige. En slutsats från kartläggningen är att de hemlösa EU-migranternas livssituation är mycket utsatt. Det är därför angeläget att synliggöra deras livsvillkor och behov.

Hemlösa EU-migranter är ingen homogen grupp

Kartläggningen visar också att hemlösa EU-migranter i Sverige inte är någon homogen grupp. De har olika förutsättningar och behov. Här finns såväl arbetsföra, unga män med utbildning som familjer som flyr från fattigdom och diskriminering. Förutom att personerna är olika sinsemellan skiljer de sig också från de som ”traditionellt” definieras som hemlösa personer i Sverige och som framträder i den tidigare nationella kartläggningen. De har till exempel i mycket liten utsträckning problem med missbruk och psykisk ohälsa.

Behovsanpassat stöd behövs

Eftersom personernas behov ser så olika ut är det viktigt att den hjälp som erbjuds dem är anpassad efter detta. De hemlösa EU-migranterna har en egen problematik och bör därför inte hänvisas till de verksamheter som vänder sig till andra hemlösa personer som har helt andra svårigheter och behov. Till följd av socialtjänstens tolkning av gällande regelverk erbjuds hjälp mestadels av kyrkor och ideella organisationer, ibland i samverkan med kommunerna. Personerna lever utan bostad och försörjning och behöver hjälp med sina mest basala behov förutom stöd i att söka arbete och försörjning. Både konkret hjälp med mat, kläder, någonstans att sova, men också information, rådgivning, språkundervisning och skolundervisning till sina barn.

Information behövs i alla led

Det finns omständigheter som försvårar EU-migranternas möjligheter att hitta arbete och kunna försörja sig i Sverige. Det handlar till exempel om språksvårigheter och brister i rutiner kring administration av de samordningsnummer som är en förutsättning för att bland annat få tillträde till den Svenska arbetsmarknaden. De verksamheter som möter EU-migranterna påtalar behovet av lätt tillgänglig information om det svenska systemet och vilka förutsättningar som gäller på arbets- och bostadsmarknaden. Detta ökar möjligheten för personerna att göra en realistisk bedömning av sina möjligheter att klara sig i Sverige.

Regler och uppdrag behöver tydliggöras

Det är inte bara EU-migranterna som har behov av information. Under kartläggningsarbetet har det framkommit att det finns ett behov av att regelverken som berör EU-migranterna och uppdragen till myndigheter och organisationer tydliggörs. Idag råder okunskap och en osäkerhet om vilka regler som gäller och hur de ska tolkas, till exempel när det gäller uppehållsrätten, rätten till bistånd och hur samordningsnumren kan användas. Detta kan leda till samarbetssvårigheter som får negativa konsekvenser för den enskilde.

En EU-övergripande fråga som berör flera politikområden

EU-migranternas hemlöshet är till skillnad från annan hemlöshet inte lika tydligt en bostadspolitisk fråga. Den har även en stark koppling till arbetsmarknadspolitiken och andra politikområden såsom migrations- och utrikespolitik. Inget land kan på egen hand lösa de svårigheter som den förändrade hemlösheten innebär. Det fodras samarbete mellan länderna och ett övergripande arbete på EU-nivå. Varje land måste dock förhålla sig till de människor som söker sig dit för att hitta bättre levnadsvillkor. Mänskliga rättigheter och FN:s konvention om barnets rättigheter behöver beaktas.

Misstanke om människohandel – svårt att bevisa

Denna kartläggning visar att det finns misstankar om människohandel men att lagföring är ovanligt. Eftersom de hemlösa EU-migranterna är mycket utsatta finns det anledning att misstänka att de även är exponerade i dessa sammanhang.

Hur kartläggningen är genomförd

I följande avsnitt beskrivs hur kartläggningen har genomförts.

Målgrupp och avgränsning

Dessa personer ingår i kartläggningen

De utrikesfödda personer som åsyftas i kartläggningen är följande:

- EU/EES-medborgare
- Tredjelandsmedborgare som varit lagligt och varaktigt bosatta i annat EU-land än Sverige²
- andra utrikesfödda personer som inte har permanent uppehållstillstånd och befinner sig i akut hemlöshet (dock inte personer i asylprocessen eller de som har fått avslag på sin asylansökan).

Gemensamt för de människor som ingår i kartläggningen är att de är hemlösa, födda i ett annat land och inte har permanent uppehållstillstånd i Sverige. Målgruppen är dock främst de personer som kommit till Sverige med stöd av EU:s bestämmelser om fri rörlighet och som vistas här med uppehållsrätt.

Hemlösa EU-medborgare eller EU-migranter är inte någon homogen grupp. De kan komma från ett EU-land eller vara så kallade tredjelandsmedborgare. Detta innebär att man är medborgare i ett land utanför EU/EES. Dessa personer ingår i kartläggningsgruppen.

Avgränsning av kartläggningsgruppen

I den mån det har varit möjligt att urskilja dem ingår inte följande grupper i kartläggningen:

- utrikesfödda personer som har ansökt om asyl i Sverige och befinner sig i asylprocessen och väntar på ett beslut
- personer som vistas i landet utan att ha ansökt om uppehållstillstånd eller har fått avslag på sin ansökan om asyl och valt att stanna i Sverige (det vill säga den grupp som brukar omnämnas papperslösa).

I den Nationella kartläggningen av hemlösheten i Sverige som Socialstyrelsen genomförde på regeringens uppdrag 2011 framkom att många hemlösa personer är utrikesfödda [1]. Men de har ofta vistats i Sverige under en

² Europeiska unionen (EU) beviljar en särskild rättslig ställning till tredjelandsmedborgare som varit lagligt och varaktigt bosatta på ett EU-lands territorium i fem år enligt Rådets direktiv 2003/109/EG av den 25 november 2003 om varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares ställning

längre tid och har uppehållstillstånd i landet. De ingår därför inte i denna kartläggning. Beträffande den grupp som brukar benämnas papperslösa ingår de inte i kartläggningen på grund av att dessa personer lever dolda och att det hade krävt en annan kartläggningsmetod och andra uppgiftslämnare. Kartläggningen ska komplettera den nationella hemlöshetskartläggningen från 2011, med hemlöshet i fokus och utgå från samma metod.

Endast akut hemlösa ingår i kartläggningen

Huvudvariabeln i kartläggningen är hemlöshet – vilket innebär att det först och främst är denna förutsättning som ska vara uppfylld för att en person ska ingå i kartläggningen.

Personerna i kartläggningen erbjuds i regel inte långsiktiga insatser från socialtjänsten, som till exempel försökslägenhet eller behandlingshem. Merparten av dessa personer befinner sig alltså i akut hemlöshet [1]. Se vidare bilaga 1 för den fullständiga definitionen.

Akut hemlöshet – situation 1

En person är hänvisad till akutboende, härbärke, jourboende, skyddat boende (exempelvis kvinnojourer) eller sover utomhus eller i offentliga utrymmen

I denna kategori ingår även personer som:

- sover i bilar, i tält, i husvagn eller på camping
- bor på hotell och vandrarhem
- hyr en sängplats för natten, privat.

Metod för kartläggningen

Kartläggningen har genomförts i flera steg. För att fånga in så många som möjligt ur målgruppen har olika metoder använts. Dessutom har kunskap inhämtats från de verksamheter som träffar de utrikesfödda hemlösa (kommunala verksamheter, organisationer, kyrkor). I detta avsnitt redovisas hur kartläggningen har genomförts.

Webbenkät för den breda bilden

För att få en bred bild av gruppens omfattning och av var i landet personerna vistas skickades en webb-enkät ut till samtliga Sveriges kommuner och till de största organisationerna som träffar hemlösa personer i landet. Resultatet av webb-enkäten redovisas i kapitlet *Hemlöshet bland EU-migranter i Sverige*, och i bilaga 3.

De verksamheter som hade träffat fler än fem personer ur målgruppen under 2012 bjöds sedan in att delta i en fördjupad undersökning.

Enkätundersökning för fördjupning

Den fördjupade undersökningen innebar att verksamheterna skickade in en enkät per utrikesfödd hemlös person under ett mätdygn. Anledningen till att kartläggningen begränsades till ett dygn var att undvika dubbelregistreringar med tanke på att personerna ofta besöker fler än en verksamhet.

Enkäten var utformad så att den överensstämde med den enkät som användes vid den senaste nationella kartläggningen av hemlösheten i Sverige. Frågorna anpassades dock till att bara gälla akut hemlöshet. De frågor som ställdes handlade bland annat om ålder, kön, familjesituation, hemland, aktuell boendesituation, period av hemlöshet i Sverige, hemlöshet i hemlandet, orsaker till hemlösheten, huvudsaklig inkomstkälla samt om personen fått någon hjälp eller något stöd. Personerna besvarade enkäten anonymt, till skillnad från de tidigare nationella kartläggningarna där personnummer angavs. Resultatet av den fördjupade enkäten redovisas i kapitlet *Hemlöshet bland EU-migranter i Sverige* och i bilaga 5.

Enkät till polisen

En mejlenkät skickades ut till polismyndigheterna i Sveriges 21 län. De ombads att inkomma med uppgifter om de hade uppmärksammat någon eventuell koppling mellan utrikesfödda hemlösa personer och människohandel. Följande frågor ställdes:

- Har ni som polismyndighet kommit i kontakt med hemlösa utrikes födda personer i ert län?
- Finns det någon/några ort/orter i ert län där dessa personer samlas?
- Har ni kontakt med några organisationer som bidrar med hjälp/stöd till denna grupp i ert län?
- Har ni som myndighet uppmärksammat någon koppling till människohandel?

Polismyndigheternas bild ingår i kapitlet *Hemlöshet och människohandel*.

Seminarium för ytterligare fördjupning

För att få ytterligare fördjupad kunskap om den aktuella situationen för de utrikesfödda hemlösa bjöds kommuner och organisationer in till ett seminarium på Socialstyrelsen.

Övrig kunskapsinhämtning

Kontakter togs också med Arbetsförmedlingen för att få svar på vilka regler som gäller där och vilken typ av hjälp de arbetssökande EU-migranterna kan få. Skattemyndigheten konsulterades i frågan om samordningsnummer för EU-migranter.

Under arbetet med kartläggningen hölls även en kontinuerlig dialog med de verksamheter som dagligen möter de utrikesfödda hemlösa.

Kartläggningen är utformad i samråd med Sveriges Kommuner och Landsting, (SKL).

Regelverk som berör kartläggningsgruppen

Sedan Sverige blev medlem i den Europeiska unionen (EU) gäller den Europeiska gemenskapens (EG) regelverk som svensk rätt. Till stor del gäller den EU-rättsliga regleringen även i förhållande till Norge och Island genom EES-avtalet.

Regelverket inom EU

Syftet med EU är ekonomisk integration mellan medlemsländerna och fri rörlighet gäller för personer inom EU/EES-området som arbetar eller försörjer sig på annat sätt och för deras familjemedlemmar. Under vissa förutsättningar gäller den fria rörligheten även för arbetssökande och deras familjemedlemmar. Personer som försörjer sig på annat sätt kan vara till exempel studerande eller pensionärer. Tanken är att EU/EES-medborgare ska kunna röra sig fritt mellan medlemsstaterna på ungefär samma sätt som när medborgare förflyttar sig och byter arbetsplats inom de egna länderna.

För att underlätta rörligheten finns ett regelverk som samordnar medlemsstaternas regler för social trygghet för personer som flyttar från ett EU/EES-land till ett annat. I det regelverket ingår bland annat fördraget om Europeiska unionens funktionssätt artikel 45, Europarådets förordningar (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Rätten till fri rörlighet regleras av Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier – det så kallade rörlighetsdirektivet. Direktivet är infört i svensk rätt genom ändringar i utlänningslagen (2005:716), Util. Införandet innebär att EU/EES-medborgare och deras familjer inte behöver ansöka om uppehållstillstånd inom EU/EES-området utan i stället kan vistas i ett annat land med så kallad uppehållsrätt. Kravet är dock att de uppfyller vissa kriterier.

Det svenska regelverket

För personer som vistas i Sverige finns inga undantag när det gäller hur socialtjänstlagen (2001:453) ska tillämpas. Det innebär att en ansökan om bistånd från en person som saknar hemvist i landet måste prövas av den kommun där personen vistas. Detta följer av 2 kap. 1 § socialtjänstlagen, som anger att varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område, och att varje kommun har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver.

För EU-medborgare gäller dessutom att så länge som han eller hon har uppehållsrätt i Sverige så har han eller hon rätt till likabehandling hos soci-

altjänsten, det vill säga rätt att behandlas på samma sätt som svenska medborgare.

Bestämmelserna om uppehållsrätt finns i 3 a kap. 1-9 §§ UtL. Upphållsrätt har den som

- är arbetstagare eller egen företagare i Sverige,
- har kommit till Sverige för att söka arbete och har en verklig möjlighet att få en anställning,
- är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och enligt en försäkran om detta har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige, eller
- har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige.

EU-domstolen har i detta sammanhang gett begreppet arbetstagare en vidsträckt tolkning (C-413/01). Tolkningen innebär att olika former av deltidarbete, tidsbegränsade anställningar och säsongsarbeten normalt anses tillräckliga för att EU/EES-medborgaren ska anses vara arbetstagare.

För att betraktas som arbetssökande med uppehållsrätt krävs att personen i fråga ska vara aktivt arbetssökande. Bedömningen av om det finns en verklig möjlighet att få en anställning i Sverige kan grundas på till exempel den enskildes utbildning, arbetslivserfarenhet, språkkunskaper eller möjlighet att ta ett ”enklare” arbete utan särskilda kvalifikationskrav. EU-domstolen har gjort bedömningen (C-292/89) att sex månader normalt är tillräckligt lång tid för att den arbetssökande ska ha en verklig möjlighet att hitta ett arbete. Samtidigt påpekade domstolen att om EU/EES-medborgaren efter sex månader fortfarande söker arbete och har en reell chans att få en anställning, så har han eller hon fortfarande uppehållsrätt. Upphållsrätten finns enligt 3 a kap. 5 § UtL kvar så länge de ovan nämnda villkoren är uppfyllda.

För EU/EES-medborgare som saknar uppehållsrätt, tredjelandsmedborgare med uppehållsrätt/uppehållstillstånd i annat EU-land samt andra utrikesfödda personer som inte har permanent uppehållstillstånd i Sverige gäller enligt etablerad praxis att biståndsinsatserna begränsas till att avhjälpa en nödsituation, till exempel hjälp med reskostnader till hemlandet. (jfr RÅ 1995 ref. 70 och Kammarrätten i Stockholms dom den 13 december 2011 i mål nr 4098-11)

Hemlöshet bland EU-migranter i Sverige

I detta kapitel redovisas situationen för hemlösa EU-migranter utifrån den kunskap Socialstyrelsen har fått genom två enkäterundersökningar och information från verksamheter som träffar dessa hemlösa i sitt dagliga arbete. Den fördjupade enkäten genomfördes under ett dygn i november 2012 och ligger till grund för redovisningen av personernas situation nedan. Senare i avsnittet redovisas också var i landet de vistas och vilken hjälp de har fått, utifrån den webb-enkät som Socialstyrelsen skickat ut till kommuner och organisationer. Utredningsmetoden presenteras närmare i kapitlet *Hur kartläggningen är genomförd*. Enkäterna och tabeller redovisas i bilagorna 2–5.

Sammanfattning

Kommuner och organisationer har rapporterat in uppgifter om 370 utrikesfödda hemlösa personer i Sverige under mätdygnet 29 november 2012. Majoriteten av dessa 370 personer har kommit till Sverige för att arbeta och söka sin försörjning. De är främst unga män som är fysiskt friska och inte har missbruksproblem eller psykisk ohälsa. Den största andelen kommer från Östeuropa, oftast Rumänien, och försöker skapa sig ett bättre liv. De flesta har inte varit hemlösa i hemlandet, men i Sverige sover många utomhus eller i offentliga miljöer. De saknar försörjning. Nästan hälften av dem är föräldrar till barn under 18 år, men de flesta barnen är kvar i hemlandet.

I kartläggningen ingår 370 hemlösa EU-migranter

I den fördjupande enkäten rapporterade uppgiftslämnarna att de mötte 370 hemlösa EU-migranter under mätdygnet den 29 november 2012. Hur stort mörkertalet är finns det ingen kunskap om. Resultatet nedan baseras på enkätsvaren. (Se bilaga 5, tabell 6).

Uppgifterna kommer från 29 verksamheter

Det var totalt 77³ verksamheter som rapporterade in uppgifter. De valdes ut för att de hade redovisat att de haft kontakt med fler än 5 hemlösa personer ur målgruppen. Av dessa hade 48 inte kontakt med någon hemlös EU-migrant under mätdygnet. Det var alltså 29 verksamheter som bidrog med enkätsvar.

Av de 370 personerna som verksamheterna rapporterade in hade 28 personer haft kontakt med enbart kommunal verksamhet och 342 med ideella

³ Dessa 77 verksamheter drivs av kommuner, kyrkan, ideella organisationer eller i samarbete.

organisationer under det aktuella dygnet. Drygt 70 procent av de 370 personerna hade själva varit med och fyllt i enkäten.

Kön, ålder och nationalitet

Resultatet visar att det är betydligt fler manliga EU-migranter än kvinnor som är hemlösa i Sverige. Medelåldern är 38 år, den yngsta är 18 år och den äldsta 76 år.

Den största gruppen kommer från övriga Europa, det vill säga från länder utanför Norden. En övervägande majoritet kommer från Rumänien, men många kommer också hit från Polen, Spanien, Slovakien och Bulgarien. (Se bilaga 5, tabellerna 7, 8, 9).

Familjeförhållanden

Något färre än hälften av de 370 personerna är föräldrar till barn under 18 år. Men för cirka 10 procent är svaret på frågan okänt.

Många har valt att inte svara på frågan om de lever tillsammans med sina barn, men 33 personer uppger att de gör det (Se bilaga 5, tabellerna 14, 15).

Hemlösheten under mätdygnet och tidigare

Närmare hälften av de 370 personerna hade sovit utomhus eller i offentliga utrymmen, i tält, bil, husvagn eller på camping, natten innan de deltog i kartläggningen.

De flesta har varit hemlösa i Sverige mindre än tre månader och närmare 75 procent mindre än ett år. Cirka 65 procent hade inte varit hemlösa i sitt hemland. (Se bilaga 5, tabellerna 10, 11, 12).

Orsaker till hemlösheten

Drygt 80 procent uppger arbetslöshet som den främsta orsaken till hemlösheten under mätdygnet. Andra orsaker som nämns är bland annat missbruks- och beroendeproblem (7 procent), konflikt eller våld i familjen (5 procent) och skilsmässa eller separation (4 procent). (Se bilaga 5, tabell 13)

Försörjning

Närmare hälften uppger att de helt saknar inkomstkälla medan drygt 30 procent försörjer sig genom tiggeri, gatumusicerande, att panta burkar med mera. Cirka 15 procent får lön från arbete, antingen tillfälligt eller regelbundet. Ytterligare ett fåtal personer uppger att de försörjer sig genom svartjobb eller genom att sälja gatutidningar. Tre personer har ålderspension eller akassa från sitt hemland. (Se bilaga 5, tabell 16).

Insatserna som de hemlösa EU-migranter har erhållit

Det är allra vanligast att de hemlösa EU-migranterna har fått praktisk hjälp med mat, kläder och rådgivning. Förhållandevis många, cirka 35 procent, har också fått hjälp med sin fysiska ohälsa.

Vanligen har de fått denna hjälp av kyrkan eller ideella organisationer. Socialtjänsten har till största del bidragit med akut logi, bidrag till hemresa och i vissa fall andra former av ekonomiskt bistånd.

Cirka 20 procent uppger att de inte har tagit del av någon insats. (Se bilaga 5, tabell 17).

Få kommunala verksamheter har kontakt med hemlösa EU-migranter

I den webb-enkät som Socialstyrelsen skickade till Sveriges kommuner och större organisationer⁴ framkom att det är ett fåtal (15 av de 244 som svarade) kommunala verksamheter som har träffat fler än fem hemlösa EU-migranter under perioden januari till september 2012. Drygt 60 kommuner har endast träffat enstaka personer ur målgruppen. (Se bilaga 3, tabell 1,3).

Av de totalt 76 kommunala verksamheter som har träffat någon hemlös EU-migrant har 74 stycken beviljat någon form av bistånd. (Se bilaga 3, tabell 4). Detta bistånd har oftast varit i form av logi, ekonomiskt bistånd och rådgivning. (Se bilaga 3, tabell 5).

Syftet med denna enkät var bland annat att få en överblick över var i landet de hemlösa EU-migranterna vistas och har sökt hjälp, och att få kännedom om det i kommunerna finns andra verksamheter som möter målgruppen, till exempel kyrkan eller ideella organisationer.

Flest hemlösa EU-migranter finns i storstäderna

Förutom i Stockholm, Göteborg och Malmö har de flesta hemlösa EU-migranterna valt att söka hjälp i följande kommuner under 2012: Uppsala, Örebro, Trelleborg, Jönköping, Haninge, Huddinge, Partille, Burlöv, Ludvika, Nora, Sollefteå och Tierp. Den största andelen ur gruppen EU-migranter som söker hjälp för sin hemlöshet finns alltså koncentrerad till några få städer i landet, företrädesvis i storstadsregionerna och ett fåtal mindre kommuner ute i landet dit många sökt sig för att arbeta som t.ex. bärplockare.

Kommuner och ideella organisationer samverkar ofta

På flera orter har samarbete byggts upp mellan socialtjänsten och ideella verksamheter, där man samverkar för att möta bland annat hemlösa personer. Till dessa verksamheter söker sig även de hemlösa EU-migranterna. De flesta av de verksamheter som bidragit med uppgifter till denna kartläggning drivs i sådan samverkan.

Organisationernas kontakt med EU-migranterna

Webbenkäten skickades också till 17 organisationer. Flera av dessa valde att skicka frågorna vidare inom sin egen organisation, till exempel Svenska

⁴ Svenska kyrkan, Frälsningsarmén, Stadsmissionen på 7 olika orter, Crossroads, Räddningsmissionen i Göteborg, Röda korset, Verdandi, Convictus i Stockholm, Situation Stockholm, Faktum i Göteborg och Skåne, Ny Gemenskap i Stockholm.

kyrkan, vilket ledde till att svar kom in från många fler verksamheter än de som fått frågorna direkt från Socialstyrelsen. Detta har tillfört ytterligare kunskap till kartläggningen.

Bland organisationerna var det en större andel än bland kommunerna som hade träffat fler än fem personer ur målgruppen. Majoriteten av dessa verksamheter hade även erbjudit någon form av stöd till personerna. De vanligaste stödinsatserna var rådgivning, mat och logi. (Se bilaga 3, tabell 2,3).

Många olika verksamheter möter de hemlösa EU-migranter

I en genomgång som Socialstyrelsen har genomfört framkommer ett antal aktörer som riktar sin verksamhet mot målgruppen. Många av dessa drivs i samverkan mellan kommun och den ideella sektorn. Nedan följer en kort redogörelse för några av dessa verksamheter som Socialstyrelsen har kommit i kontakt med. Inledningsvis förklaras varför många av EU-migranterna söker stöd inom den ideella sektorn.

EU-migranter kan vilja undvika kontakt med myndigheter

Rätten till fri rörlighet inom EU förutsätter att en person ska kunna försörja sig själv, och sin eventuella familj, för att få vistas i ett annat EU-land och söka arbete. Om man varken får arbete eller kan försörja sig på annat sätt så kan uppehållsrätten upphöra. På grund av detta undviker många EU-migranter att kontakta myndigheterna i vistelselandet, och söker istället hjälp hos den ideella sektorn. Detta leder till att de svenska myndigheternas kännedom om denna grupp är begränsad.

Många ideella organisationer driver verksamheter för personer som befinner sig i hemlöshet och hit söker sig även de hemlösa EU-migranterna. Till exempel har många kyrkor en väl utvecklad hjälpverksamhet som också möter dessa människor. I både Stockholm och Göteborg finns även Crossroads som vänder sig särskilt till målgruppen hemlösa EU-migranter.

Crossroads

Crossroads Stockholm är en råd- och stödverksamhet för människor från andra EU-länder som lever i fattigdom eller hemlöshet. Crossroads erbjuder ombudsverksamhet, olika kurser och svensk samhällsinformation men också mat, och möjligheter till dusch, tvätt, värme och vila.

Crossroads drivs och finansieras av Stockholms Stadsmission i samarbete med Arbetsförmedlingen, Europeiska Socialfonden, Frälsningsarmén och Stockholms stad. Även Citykyrkan, Läkare i världen, Ny Gemenskap, Röda Korset och S:ta Clara kyrka samarbetar med projektet.

Sedan verksamheten startade den 1 mars 2011 har man haft besök av 3 600 unika individer från cirka 90 länder. Crossroads möter nästan uteslutande arbetslösa människor som kommit hit för att söka arbete och försörjning så att de kan skicka hem pengar till familjen. De allra flesta, 70 procent, av besökarna har en yrkesutbildning, 15 procent har motsvarande

gymnasieutbildning och 15 procent har högskoleutbildning. Personalen på Crossroads Stockholm talar många olika språk.

Crossroads Göteborg öppnade sin verksamhet i oktober 2012 och är alltså relativt ny. Deras målsättning är att arbeta utifrån samma modell som Crossroads i Stockholm.

Bällsta boende

Bällsta boende är ett boende som drivs av Stockholms Stadsmission och som hyr ut enkel- och dubbelrum i andrahand till EU-migranter som inte ingår i Stockholms stads tak-över-huvudet-garanti⁵. Verksamheten samarbetar med Crossroads Stockholm. De erbjuder boende till de hemlösa EU-migranter som kan betala hyra och i övrigt svarar upp mot Bällstas krav. Boendet på Bällsta innebär att hyresgästerna har en adress att anmäla till Skatteverket, Migrationsverket, arbetsgivare etc. På boendet erbjuds även stöd och information om den svenska bostadsmarknaden men däremot inte hjälp med mat, kläder eller övriga aktiviteter. För detta hänvisas hyresgästerna till Crossroads.

Boendereferenser från Stockholms Stadsmission ökar de hemlösas chanser att gå vidare till en bättre boendesituation.

Projekt Vinternatt

Den 1 november 2012 startade Stockholms stad projekt Vinternatt, tillsammans med Frälsningsarmén och Stadsmissionen. Bakgrunden var att man ville möta behoven hos den växande gruppen akut hemlösa EU-migranter som inte omfattas av stadens tak-över-huvudet-garanti. Projektets syfte är att möjliggöra vila under nattetid för målgruppen och att tillgodose andra basbehov såsom enkel kvällsmat och frukost. Detta sker på två härbärgen med totalt 44 platser.

Målgruppen är personer i Stockholm som

- är över 18 år och lever i akut hemlöshet
- inte omfattas av Stockholms stads tak-över-huvudet-garanti
- inte beviljas akuta insatser från socialjouren eller hemlöshetsjouren.

Projekt Vinternatt arbetar även med att samordna resurser och sprida information genom etablerade nätverk samt att verka för att EU-migranter får en chans att etablera sig i samhället. Projektet kommer att pågå fram till den 30 april 2013.

⁵ Tak-över-huvudet-garanti innebär att kommunen garanterar att alla som vistas i kommunen och har behov av akut logi har rätt till detta, förutsatt att man uppfyller gällande villkor.

Stockholms stads uppsökarenhet

Inom projekt Vinternatt har Stockholms stad även utökat uppsökarenhetens verksamhet och uppdrag. Uppsökarenheten ska arbeta riktat mot EU-migranter som befinner sig i hemlöshet eller annan utsatt situation i staden. Uppsökarenhetens utökade åtaganden är att

- uppmärksamma EU-migranter som befinner sig i hemlöshet eller annan utsatt situation och som vistas i stadens offentliga miljöer
- informera dessa personer om det akuta stöd som erbjuds inom staden
- bistå enskilda hemlösa med stöd och hjälp för att avvärja en akut nödsituation.

Uppsökarenhetens arbete med denna målgrupp pågår under hela 2013.

Pelarbackens sjukvårdsmottagning för hemlösa

I Stockholm finns Pelarbeckens sjukvårdsmottagning för hemlösa som drivs av Ersta diakoni och som vänder sig till alla hemlösa personer i Stockholms län. Pelarbacken har under en begränsad tid, och på eget initiativ, bedrivit en riktad verksamhet mot hemlösa EU-migranter i samarbete med Crossroads Stockholm. Denna insats har handlat om att erbjuda allmän hälso- och sjukvård, det vill säga på distriktsläkar- och distriktsköterskenivå, i Crossroads lokaler.

Pelarbacken arbetar också aktivt med, de relativt få, akut hemlösa EU-migranter som lever i aktivt missbruk och i misär. Dessa personer har ofta allvarliga fysiska och psykiska sjukdomar, men vill inte alltid ha någon hjälp från samhället eftersom de är rädda för att bli tillbakaskickade till hemlandet.

Frälsningsarmén

Frälsningsarméns sociala center i Stockholm är ett kristet dagcenter som arbetar för hemlösa och missbrukare. De erbjuder caféverksamhet på förmiddagar, samtalsjänst samt delar ut kläder, matkassar och ger möjlighet till att duscha. Vidare kan gästerna delta i eftervård med så kallad tiostegsundervisning, bibelstudier, grundläggande data-kurser eller annan sysselsättning. Frälsningsarmén kan också bistå med hembesök och fadderverksamhet.

Det sociala centret samarbetar med sociala myndigheter, mobila sjukvårdsteam och andra ideella organisationer.

Convictus

Convictus har tre dagverksamheter för hemlösa i Stockholm. Två av dessa – Bryggan Vantör och Bryggan Hjorthagen – har en mycket stor andel gäster från olika länder inom EU inklusive en växande andel tredjelandsmedborgare med uppehållstillstånd i Sydeuropa. Den nya gästgruppen innefattar 100 – 150 personer per dag. De är också hemlösa men yngre än den traditionella hemlösa gästgruppen. De är ute efter jobb och bostad och är sällan missbrukare. Dessa hemlösa EU-migranter erbjuds samma basservice som

den traditionella gruppen: tillgång till dusch, tvättmaskin, kläder samt frukost och lunch. Convictus samarbetar med Crossroads Stockholm.

Gatljuset

Gatljuset i Göteborg är ett dygnetrunt-öppet akutboende med 18 sängplatser för personer som lever i hemlöshet. Boendet drivs av Stadsmissionen.

Förutom sängplatser erbjuds lunch och fika hela dagen, rena kläder och möjlighet att använda dator och tvättstuga. Utöver hjälp med sådana behov erbjuds också långsiktigt motivationsarbete genom två personliga ombud.

Verksamheten riktar sig till både män och kvinnor. Sedan januari 2013 upptar EU-migranterna två tredjedelar av sängplatserna. Under en vecka har Gatljuset besök av cirka 80 EU-migranter. Av dessa bedöms cirka 80 procent ha sitt ursprung i Rumänien. De andra kommer från Bosnien, Polen, Ungern och Bulgarien. Drygt 90 procent av dessa besökare är män.

De EU-migranter som besöker verksamheten saknar ofta både utbildning, dokumenterad arbetslivserfarenhet och språkkunskaper.

Gatutidningen Faktum Göteborg och Skåne

Faktum erbjuder sysselsättning till hemlösa och andra i socialt utanförskap. Medlet är försäljning av gatutidningar. Bland försäljarna finns ett sjuttioatal hemlösa EU-migranter i Göteborg och Västra Götaland och ett trettiotal i Malmö och Skåne. De allra flesta är rumänska romer, men i gruppen finns också bland annat rumänska, bulgariska och brittiska medborgare.

Ett antal av de hemlösa EU-migranterna bor i små lägenheter som hyrs i andra eller tredje hand och där ett stort antal personer delar på en mycket begränsad boyta. Andra befinner sig i akut hemlöshet och bor i bussar, bilar, tält, tunnlar, källare etc. De flesta i gruppen ägnade sig åt tiggeri eller gatumusik innan de började sälja Faktum.

Svenska kyrkan

Många kyrkliga församlingar runt om i landet driver verksamheter som vänder sig till hemlösa personer. Kyrkan möter dessutom papperslösa⁶ barnfamiljer, i större utsträckning än övriga verksamheter inom den ideella sektorn.

De kyrkliga verksamheter som aktivt deltagit i denna kartläggning är: S:ta Clara kyrka i Stockholm, Svenska kyrkans Diakoncentral i Lund och Kyrkornas nattcafé i Halmstad. Detta utifrån att de i sin verksamhet möter hemlösa EU-migranter.

S:ta Clara kyrka i Stockholm

S:ta Clara kyrka arbetar för att vara en kyrka som visar omsorg för människor i nöd. Varje vardag samlas många människor i kyrkan till bön, gemen-

⁶ Personer som har fått avslag på ansökan om uppehållstillstånd eller som inte har gjort en sådan ansökan.

skap, undervisning och arbete. Personer från kyrkan går varje dag vid lunchtid till Sergels torg med en vagn och serverar enklare förtäring för behövande. De erbjuder också förbön och hjälp att få kontakt med diakoner, som kan slussa vidare till behandlingshem mm. En grupp går ut på Malmkillnadsgatan för att finnas till bland prostituerade, och besöker fängelser för att kunna vara ett stöd för de intagna.

Under de senaste åren har många hemlösa EU-migranter sökt sig till Clara kyrka. Under perioder har kyrkan även erbjudit övernattningsmöjligheter på madrasser på golvet.

Café Ugglan i Lund

Diakonicentralen i Lund driver bland annat Café Ugglan - ett öppet café för de mest utsatta i samhället. Bland gästerna finns hemlösa, tunga missbrukare, ensamma, psykiskt sjuka och en nyare grupp: EU-migranter utan bostad i Sverige. Ugglan erbjuder hjälp med basbehov som mat, dusch, kläder, samtal och även med myndighetskontakter.

Personalen behärskar flera språk, bland annat spanska, rumänska, arabiska, polska och ungerska. Detta bidrar till en bra inblick i EU-migranternas liv och situation. Till Ugglan kommer två olika kategorier av EU-migranter. Den största gruppen består av romer från Rumänien och den ungerska delen av Slovakien. Den andra gruppen är betydligt mindre och består av psykiskt sjuka människor, oftast kvinnor, från till exempel Storbritannien, Spanien, Tyskland, Holland och Italien.

Kyrkornas Nattcafé i Halmstad

I Halmstad finns kyrkornas nattcafé för de cirka 40 personer som är eller har varit hemlösa någon gång under året. Ett tiotal av dessa personer beräknas vara permanent hemlösa i den meningen att de oftast sover utomhus eller övernattar i lokaler som inte är avsedda för detta. Nattcaféets verksamhet riktar sig även till de personer som har svag förankring på bostadsmarknaden och löser sitt boende genom att flytta runt och temporärt bo hos någon bekant. Denna målgrupp är svåruppskattad till antalet men man tror att det rör sig om cirka 230 personer. Under den senaste tiden har även en växande grupp EU-migranter sökt sig till nattcaféet.

Kommunerna – uppsökande verksamhet och socialjour

De hemlösa EU-migranterna beviljas i allmänhet endast akut bistånd av socialtjänsten. Därför är det främst de verksamheter som arbetar med detta som möter målgruppen, det vill säga socialjourerna och de uppsökande verksamheterna.

Socialjourerna ger bistånd med akuta hjälpbehov på kvällar, nätter och helger när den ordinarie socialtjänsten är stängd. De informerar också EU-migranterna om deras rättigheter och skyldigheter. I nödsituationer beviljas bistånd till hemresor och logi.

Socialjourerna uppsöker aktivt barn som tigger i den offentliga miljön, ensamma eller tillsammans med sina föräldrar, och informerar om barns skolplikt och det olämpliga i att barn tigger eller spelar musik på gatorna för

att få ihop pengar. Arbetet med att aktivt söka upp barn och ungdomar som befinner sig i olämpliga miljöer är en prioriterad del av socialjourernas verksamhet.

Uppsökarenheter arbetar ute i offentliga miljöer med att aktivt söka upp personer som har behov av bistånd från socialtjänsten. Dessa länkas sedan vidare till de verksamheter som kan ge stöd och hjälp. Som tidigare nämnts har Uppsökarenheten i Stockholm fått utökad personal för att fokusera på de hemlösa EU-migranterna inom projekt Vinternatt.

I Malmö finns Mobila Värnan som består av två socionomer som arbetar uppsökande med hemlösa personer som finns i stadens offentliga miljöer. Mobila Värnan bedriver uppsökande arbete i form av kontaktskapande, motiverande och länkande insatser. Inom ramen för sitt ordinarie arbete träffar de också de hemlösa EU-migranterna. Under 2012 har de bland annat mött ett antal hemlösa gravida kvinnor från EU-länder.

Verksamheternas bild av situationen

I detta avsnitt redogörs för de olika verksamheternas bild av de hemlösa EU-migranternas situation och av deras hjälpbehov. Uppgifterna har framkommit vid seminarium på Socialstyrelsen och genom annan kontakt med de olika verksamheterna.

EU:s regler samordnar de olika ländernas trygghetssystem men det finns inget gemensamt europeiskt system som ersätter de nationella systemen. Det är alltså upp till varje land att bestämma vem som är socialförsäkrad enligt landets lagstiftning, liksom vem som har rätt till förmåner och på vilka villkor (Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen samt nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning nr 883/2004).

I Sveriges kommuner gör socialtjänsten oftast den bedömningen att EU-migranterna endast har rätt till bistånd i akuta situationer och då oftast som bidrag till hemresa och i samband med detta, akut logi. EU-migranter omfattas inte av tak-över-huvudet-garanti, i de kommuner där en sådan finns.

I situationer som inte är akuta är det därför oftast kyrkorna och de ideella organisationerna som möter dessa personer och som därför också har den största kännedomen om deras levnadssituation i Sverige.

Mörkertalet kan vara stort

De olika verksamheterna som möter målgruppen anser att antalet hemlösa EU-migranter i Sverige troligtvis är större än vad som framkommit i denna kartläggning. Många av dem tror att det kan vara toppen på ett isberg. Det är svårt att få en helt klar bild av antalet, bland annat för att gruppen är rörlig och flyttar runt inom landet och även till andra EU-länder i sina försök att finna arbete.

För att undvika dubbelräkning genomfördes Socialstyrelsens kartläggning under ett mättygn. Det innebär att möjligheterna att nå hela målgruppen är begränsad.

I kartläggningen har det framkommit att 80 procent av de hemlösa EU-migranterna är män och 20 procent är kvinnor. Denna könsfördelning bedöms verksamheterna som rimlig.

Att söka försörjning är drivkraften

De olika verksamheterna som Socialstyrelsen har haft kontakt med möter visserligen skilda delar av målgruppen, men de flesta är ändå eniga om att större delen av EU-migranterna som kommer till Sverige har kommit hit för att söka arbete. Majoriteten av dem är unga män som vill arbeta och försörja sig. En del av dessa vill arbeta ihop pengar för att sedan återvända till sitt hemland, andra vill stanna och skapa sig en bättre tillvaro här i Sverige.

En annan grupp som söker hjälp för sin hemlöshet är romer, främst från Rumänien. De har valt att lämna sitt land på grund av diskriminering och de reser ofta tillsammans i familjer. De försörjer sig på tiggeri och musicerande, något som de ofta ser som sin enda chans till försörjning eftersom deras möjligheter till studier och arbete varit begränsade även i hemlandet.

Utbredd fattigdom inom gruppen

Många av verksamheterna vittnar om stor fattigdom och misär bland de hemlösa EU-migranterna. Endast ett fåtal personer i gruppen har missbruksproblem eller psykisk ohälsa. Det finns en oro hos personalen för att en del av dem kan komma att utveckla sådana problem eftersom deras levnadsförhållanden här i Sverige är svåra. Man ser att många bryts ner mycket snabbt och tappar hoppet.

Missbruk finns bland en del personer som varit en längre tid i Sverige, och de personerna känner en hopplöshet både i Sverige och i hemlandet. Dessa personer avböjer dock kontakt med myndigheter eftersom de är rädda att bli hemsända.

Det förekommer att barn vistas tillsammans med sina hemlösa föräldrar och även att de tigger i offentliga miljöer. Detta är dock inte så vanligt och verksamheterna har uppfattat att det finns kunskap i gruppen om svensk lagstiftning, det vill säga att barn kan omhändertas av myndigheter om de far illa.

Behoven av sjukvårdsinsatser varierar

När det gäller sjukvård så har EU-medborgare rätt att få sjukvård på samma villkor som landets egna medborgare under förutsättning att de har ett europeiskt sjukförsäkringskort. Många hemlösa EU-migranter saknar dock ett sådant kort och får då endast tillgång till vård som bedöms vara nödvändig.

En genomgång som Pelarbackens sjukvårdsmottagning själva gjort av de sjukvårdsinsatser som riktats direkt till gruppen hemlösa EU-migranter, har visat att de mestadels har behov av sjukvård på vårdcentralsnivå (allmänna åkommor, infektioner, värk, stressrelaterade tillstånd m.m.).

Majoriteten av dessa personer lider inte av allvarliga och svåra sjukdomar. Det finns dock en liten grupp personer som uppvisar en sjukdomsbild med missbruk och psykiatriska besvär. Dessa personer har ett stort och

komplext vårdbehov, men väljer ofta att avstå från vård eftersom de inte har något sjukförsäkringskort och inte heller några ekonomiska möjligheter att betala fullt pris för vården. Deras sjukdomstillstånd kräver ofta återbesök som inte ingår i begreppet akut vård.

De största svårigheterna

Bland verksamheterna som möter de hemlösa EU-migranterna finns farhågor om att antalet personer som behöver hjälp med stor sannolikhet kommer att öka. Enligt verksamheterna är de största svårigheterna som de hemlösa EU-migranterna möter följande:

- hemlösheten
- arbetslöshet
- språksvårigheter som leder till kommunikationsproblem
- utanförskap och svårigheter med integration i det svenska samhället
- bristande samarbete mellan olika myndigheter - olika bedömningar av regelverket skapar otydlighet
- allmänhetens attityder
- tiggeri leder till utsatthet
- att personerna inte ser några möjligheter i hemlandet och att en tillvaro i Sverige därför trots allt är bättre - det är ett problem på EU-nivå
- att många har bristande utbildning från hemlandet.

Verksamheternas syn på ytterligare hjälpbehov

De verksamheter som arbetar med de utrikesfödda hemlösa personerna är eniga om att resurser måste läggas i de länder som de migrerat ifrån. Flera åtgärder behövs på EU-nivå och det krävs en förbättrad samverkan och kommunikation mellan medlemsländerna inom EU.

Personerna i målgruppen måste även få sina basbehov tillfredsställda när de vistas i Sverige. EU-migranterna behöver också få information på sitt modersmål om sina rättigheter och skyldigheter i Sverige samt om hur det svenska samhället fungerar. Med sådan information ökar deras möjligheter att göra en realistisk bedömning av sina möjligheter att få arbete i Sverige och även överväga om de ska välja att återvända till sitt hemland.

Verksamheterna beskriver ett antal önskemål om förändringar:

- Olika verksamheter behöver vara specialiserade på skilda områden för att tillgodose behoven på bästa möjliga sätt och utnyttja varje verksamhets resurser effektivt.
- Det behövs fler och mindre verksamheter som tar emot personer som behöver vila för natten.
- Det behövs verksamheter som särskilt vänder sig till de hemlösa EU-migranterna och deras specifika behov.
- Tak-över-huvud-garantin borde gälla även EU-migranter, det vill säga rätten till en egen sängplats. Det går inte att försöka integreras i samhället

genom arbete eller studier, om man inte vet att man har någonstans att sova på natten.

- Det måste bli lättare att få ett samordningsnummer, eftersom ett sådant oftast krävs för att få ett arbete och tillgång till stöd och hjälp.
- EU-migranter måste få rätt till grundläggande banktjänster.
- Samhället behöver satsa mer på uppsökare och kontaktpersoner med språkkompetens som skulle underlätta integrationen för denna grupp.
- Om familjer väljer att stanna i Sverige måste barnen få skolundervisning och stöd om de behöver det.
- Alla EU-migranter bör få språkundervisning, och den borde inte kosta pengar.

Sammanfattningsvis anser verksamheterna att samhället måste hitta konkreta lösningar på problemen och ge det stöd som gruppen behöver innan frågan växer. Det är också viktigt att satsa på rätt insatser i ett tidigt skede och planera långsiktigt, inte bara se det kortsiktiga perspektivet. Det handlar primärt om att underlätta förutsättningarna för integrationen.

Verksamheterna anser att det i Sverige behövs en enad nationell samsyn och en större samverkan mellan myndigheter och organisationer, på lokal, regional och nationell nivå. Verksamheterna efterlyser därför hjälp med tolkning av regelverket på nationell nivå och tydligare uppdrag.

Därutöver bedömer verksamheterna att både allmänheten och organisationer behöver mera kunskap om vad som gäller för dessa migranter. Många vet inte hur reglerna ser ut.

Alla organisationer, församlingar och myndigheter som Socialstyrelsen har haft kontakt med bedömer att de har ett gemensamt ansvar. Det finns en önskan om att alla ska se möjligheter istället för begränsningar i lagstiftningen.

Kartläggningens övriga kunskapskällor

Här nedan redogörs för två aktuella rapporter som berör de hemlösa EU-migranternas situation i Sverige. Stadsmissionen i Stockholm har valt att ägna sin årliga lägesrapport åt hemlösheten bland EU-migranter. I Göteborgs stad har ett initiativ tagit för att särskilt stödja hemlösa romska familjer. Kunskaperna från dessa rapporter har också bidragit till denna kartläggning.

Stockholms Stadsmissions årliga hemlöshetrappport 2012

Stockholms stadsmission ger årligen ut en rapport som ska ”skildra hemlösheten och sammanfatta de politiska initiativ som tagits de gångna 12 månaderna i strävan att minsta människors utsatthet”. 2012 års rapport publicerades i oktober och fokuserar på hemlösa EU-migranter [2]. Rapporten redovisar resultatet av de undersökningar och studier om hemlöshet som genomförts det gångna året. Stockholms stadsmission har dessutom genomfört två enkätundersökningar i egen regi och intervjuat företrädare för några av Sve-

riges ideella organisationer som möter EU-migranter i sina dagliga verksamheter⁷.

Sammanfattningsvis betonar rapporten att migranter från andra EU-länder är en av de grupper där antalet människor i hemlöshet ökat kraftigt på senare år. Denna grupp skiljer sig från andra grupper i hemlöshet genom att de som regel är arbetsföra och socialt fungerande, utan problem med missbruk eller psykiska sjukdomar. Deras främsta problem är i stället utestängande strukturer på arbetsmarknaden. Vidare konstaterar rapporten att de sociala rättigheterna för EU-migranter är mycket begränsade, vilket gör dem särskilt utsatta vid hemlöshet. De har till exempel få eller inga möjligheter att vidareutbilda sig i svenska eller att få tillräckligt stöd från Arbetsförmedlingen. Inte heller tak-över-huvudet-garantin gäller för dessa personer [2].

Göteborgs räddningsmissions kartläggning av romernas situation i Göteborg

Under hösten 2012 har Göteborgs räddningsmission, på uppdrag av Göteborgs stad, påbörjat ett uppsökande arbete bland hemlösa romer i Göteborg. Efter tre månaders arbete rapporterar de om att det är en ”bitvis skrämmande livssituationer som möter dem. Hela familjer som bor i kalla bilar eller på lastbilsflak. Barn som inte får läkarvård eller skolgång på grund av att föräldrarna inte vågar söka hjälp av samhället, därför att man är rädd att barnen ska tas ifrån en” [3].

Projektet har haft kontakt med 120 romer. Många av dem säljer gatutidningen Faktum, spelar dragspel, pantar burkar eller tigger.

I rapporten konstateras vidare att personernas största behov är en fast bostad. Utan en fast bostad är det svårt för barnen att gå i förskola eller skola. Många är sjuka och behöver mediciner men på grund av sin ekonomiska situation har de svårt att besöka läkare och köpa läkemedel. Problemet är att de inte tas emot på vårdcentralerna utan att behöva betala fullpris, vilket de inte har råd med. I undersökningen har man inte kunnat kartlägga, se eller bekräfta några ligor eller organiserad kriminalitet bland romerna. ”Vi har bara sett fattiga människor, familjer som får illa, men ändå har det bättre här än i sina hemländer. Det är en utsatthet som vi aldrig sett tidigare. Och en fattigdom som är så bottenlös att den är nästan omöjlig att förstå” [3].

⁷ Förutom Stadsmissionens egna verksamheter även Frälsningsarmén, Ny Gemenskap, Hela människan, Svenska kyrkan, Convictus och Citykyrkan.

Arbete, försörjning och migration inom EU

”Vi vill gå i skolan och lära oss svenska och bli en del av samhället, få ett personnummer och en adress. Vi vill bli integrerade i samhället. Vi vill bo här, få vara som svenskar. Att få ha ett jobb, tjäna våra egna pengar att betala hyra och mat med”

Maria, 40 år, Rumänien.

Många människor är beredda att lämna sitt land i strävan att förbättra sin situation för sig själv och sin familj, detta kapitel beskriver arbete och försörjning som en del av den fria rörligheten och migrationen inom EU. Romernas situation lyfts särskilt fram.

Arbete, försörjning och den fria rörligheten

Kärnan i EU:s inre marknad är de fyra friheterna som innefattar fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital (artikel 26 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt). Detta innebär bland annat att den fria rörligheten av arbetskraft uppmuntras. Det är då avgörande att arbetskraften är beredd att flytta dit där den bäst behövs.

Att söka arbete i Sverige

Arbets sökande från ett EU/EES-land har rätt att vistas i Sverige för att söka arbete. Personer som har rätt till a-kassa i sitt hemland har rätt att under en period ta med sig den till ett annat EU/EES-land för att söka arbete där. Detta regleras i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen samt nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning nr 883/2004.

Alla arbetssökande har möjlighet att ta hjälp av Arbetsförmedlingen. Om man behärskar det svenska språket kan man till exempel söka arbete via Platsbanken. Om man har ett svenskt personnummer eller samordningsnummer kan man också registrera sig och göra sig sökbar för arbetsgivare samt få annat stöd från Arbetsförmedlingen.

Möjligheterna att få ett arbete och komma in i det svenska systemet är mycket begränsade om man inte kan prata svenska. Som EU-migrant har man inte rätt att läsa på SFI (svenska för invandrare) om man inte anses bosatt i landet. Detta regleras i 22 kap. 13§ och 29 kap. 2§ skollagen (2010:800).

Lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare innehåller bestämmelser om ansvar och insatser som syftar till att underlätta och påskynda vissa nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhälls-

livet. Dessa bestämmelser gäller dock endast den som har fått uppehållstillstånd som flykting eller som anhörig till någon med flyktingstatus och inte de som visas i landet med uppehållsrätt.

Via EURES, som är ett europeiskt arbetslivs nätverk, kan vem som helst söka information om arbets- och levnadsvillkor inom EU samt en sammanställning av lediga arbeten i Europa [4].

Samordningsnummer krävs

Den som är bosatt utomlands ska inte folkbokföras i Sverige om vistelsen här understiger ett år. När en person som är bosatt utomlands utför arbete i Sverige under en period som överstiger sex månader blir han eller hon normalt obegränsat skattskyldig i Sverige.

Även om en person inte ska folkbokföras i Sverige så ska en skatteregistrering göras hos Skatteverket. I samband med skatteregistreringen tilldelas personen då ett så kallat samordningsnummer 18 a § folkbokföringslagen (1991:481) och 5–6 §§ folkbokföringsförordningen (1991:749), som i dessa fall ersätter personnumret. Samordningsnumret ska användas vid kontakter med Skatteverket, till exempel anges det på kontrolluppgifter [5].

Syftet med samordningsnumret är att myndigheter och andra verksamhetsområden ska ha en gemensam identitetsbeteckning även för personer som inte är folkbokförda i Sverige. Samtliga statliga myndigheter har rätt att begära att en person tilldelas ett samordningsnummer. Däremot kan den enskilde personen inte själv begära ett [6].

Trots att samordningsnumret ska fungera som personnummer för de som inte kan få ett sådant lever de flesta EU-migranter utan ett sådant nummer. Detta innebär begränsningar i möjligheterna att få ett arbete och att ta del av den samhällsservice de har rätt till. Det har framkommit att svårigheterna med samordningsnummer kan bero på bristande kunskaper som skapar oklarhet mellan Skatteverket och övriga myndigheter. Denna problematik har uppmärksammats under den senaste tiden och åtgärder har vidtagits för att komma till rätta med problemen.

Vissa som rekryteras i hemlandet får problem

Den ökade rörligheten inom EU har lett till att inslaget av utländsk arbetskraft har ökat i Sverige under de senaste åren. Många rekryteras redan i sina hemländer av rekryteringsfirmor och utlovas då villkor och löner som sedan inte alltid infrias när de kommer till Sverige eller när kontraktet avslutas. Det är vanligt att dessa personer skuldsätter sig för att ha råd med resan till Sverige och detta gör dem extra sårbara och lätta att utnyttja. De har heller ingen kunskap om svenska förhållanden och kan inte det svenska språket. Många tjänar inte tillräckligt för att kunna betala kost och logi när de arbetar och kan därför inte heller betala av sina skulder. Dessa arbeten återfinns oftast inom byggsektorn, asfaltsläggning, takarbeten, trädplantering och bärplockning [7].

Det har förekommit att vissa arbetsgivare har utövat eller hotat med våld till exempel när bärplockarna har vägrat att överlämna passhandlingar, telefoner och andra ägodelar. Det finns också exempel på att kvinnliga och manliga bärplockare från Bulgarien hotats med att de ska säljas för prostitutionssändamål respektive tvingas begå stölder om de inte plockar tillräckligt med bär [7].

Tiggeri som försörjning

Ett antal personer reser runt i Europa och försörjer sig genom att tigga eller musicera i offentliga miljöer. I Västeuropa är möjligheterna till förtjänster större än i öst och de uppger ofta att de blir bättre behandlade och bemötta här. Dessa personer har blivit alltmer synliga i det offentliga rummet⁸.

Migration

EU har ingen officiell definition av migration. Begreppet kan definieras som byte av hemort eller hemland. Med andra ord är det en samlande benämning på invandring (immigration) och utvandring (emigration). Migration kan användas både för att beskriva större folkförflyttningar och när familjer och enskilda individer flyttar. Migration kan beskriva omflyttning inom ett land eller från ett land till ett annat samt även mellan EU-land och land som inte är medlem i EU.

Migration i Sverige

Sveriges historia vittnar om att grupper av människor invandrat hit sedan flera hundra år tillbaka i tiden. Men även om det alltid funnits viss invandring till Sverige så är det den stora utvandringen från mitten av 1800-talet och fram till 1930 som satt de djupaste spåren i landets utveckling och i människors minne. Våldigt många familjer i Sverige har fortfarande släktband till USA, Canada, Sydamerika eller Australien. Till dessa länder sökte sig 1,3 miljoner svenskar under loppet av 100 år. Det som drev dem att lämna sitt hemland var bland annat:

- fattigdom
- religiös förföljelse
- bristande framtidstro
- politisk ofrihet
- äventyrslystnad och ”guldfeber”.

Utvandringen från Sverige dämpades av första världskriget i kombination med invandringsrestriktioner i USA, och i och med andra världskriget övergick Sverige från att vara utvandrarsland till att bli ett invandrarsland. Sedan 1930 har Sverige, alltid haft en större årlig invandring än utvandring, bortsett från ett par år på 1970-talet [8].

⁸ Uppgifter från seminarium med verksamheter

Migration inom EU

Omkring millennieskiftet blev migrationsfrågorna ett av de politikområden där EU lagstiftar genom direktiv, förordningar och beslut. En långsiktig målsättning har bland annat varit en gemensam asyl- och migrationspolitik inom EU.

Sverige blev medlem i EU 1995 och fullvärdig medlem i det så kallade Schengensamarbetet 200, Schengenkonventionen av den 19 juni 1990. Detta innebar att gränserna mellan de 13 Schengenländerna öppnades och att dessa länder kunde bevilja personer visum till hela Schengenområdet. Sedan dess har nya medlemsländer och de öppna gränserna inom EU-området inneburit att ett ökande antal EU-medborgare sökt sig till Sverige för att arbeta under kortare eller längre tid [8].

EU-migranternas berättelser om sin situation

För att beskriva situationen för de hemlösa EU-migranter som vistas i Sverige redovisas här några röster. Citaten kommer från de verksamheter som arbetar nära de hemlösa personerna.

”På morgonen kl. 6 så knackar det på dörren. De som vi hyr av tvingar oss ut i kylan, för att socialen kommer. De höjer hyran hela tiden. Nu måste vi betala 2000 kr per person per månad och vi sover på golvet. Det kan vara 20 personer i en lägenhet, vi ligger alla på rad för att få plats”.

Loredana, 40, Rumänien.

”Jag kan inte tro att det här är det Sverige jag hade hört talas om i Ecuador och sedan i Spanien. Jag trodde att det fanns jobb överallt, eller åtminstone att människor var generösa och hjälpte de som mest behöver det”

Roberto, 41, Ecuador-Spanien.

”Min dröm var att komma till Sverige för längesedan. Du vet, man hör att det är ett rikt och fint land. Nu när jag är här vill jag nästan gråta. Jag har varit illegal i Spanien i början, men ändå fick jag mänskliga reaktioner från folk där. Jag längtar efter Spanien, nu kan jag se skillnader mellan folk, och det är trist att se att Sverige inte bryr sig om invandrare.”

Carlos, 33, Peru – Spanien.

Romernas särskilda situation i Europa

Många vittnar om att de hemlösa romerna har det särskilt svårt. För att belysa detta följer här ett kort avsnitt om deras situation.

Enligt EU-kommissionen utgör den romska gruppen uppskattningsvis 6 miljoner människor i EU:s 27 medlemsstater. Andra källor beräknar antalet till mellan 12–15 miljoner. Osäkerheten beträffande antalet beror bland annat på att romerna själva inte har velat registrera sig av rädsla för förföljelse.

Romerna utgör en etnisk minoritet i de länder där de lever. Merparten av dem är EU-medlemmar.

I februari 2012 gav Europarådet för mänskliga rättigheter ut en rapport om romernas och resandefolkets mänskliga rättigheter i Europa. Rapporten lyfter fram den utsatta situationen för romer idag och de många former av diskriminering de möter. Eftersom många av dem saknar dokument (födelseattester, id-kort, pass) lever de i praktiken som statslösa i Europa. Rapporten konstaterar att romer möter diskriminering och kränkningar av sina mänskliga rättigheter inom i princip alla områden: hälsovård, utbildning, boende, arbete och inom rättsväsendet [9].

Bristen på utbildning i kombination med utbredd diskriminering på arbetsmarknaden gör att de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som riktats mot romer har varit verkningslösa. Romer nekas i många länder att hyra eller köpa bostäder. Segregation är vanlig och i vissa länder har murar byggts för att avskilja den romska befolkningen från majoritetsbefolkningen. Även i Sverige lever romer ofta i områden med låg bostadsstandard och sociala problem [9].

EU:s fria rörlighet gäller inte fullt ut för romer även om de är europeiska medborgare. I många länder möter romer uppenbar diskriminering när de försöker utöva sin rätt till fri rörlighet och även i asylprocessen [9].

Många av de romer som har kommit till Sverige under de senaste åren ser ingen möjlighet att leva och försörja sig i det land de kommer ifrån. De vill förbättra sina livsvillkor och få en möjlighet att ge sina barn ett bättre liv, med utbildning och möjlighet till arbete och försörjning.

Romers berättelser om sin situation

Nedan följer ett antal citat där romer beskriver sin situation i Sverige. Citaten är hämtade från de verksamheter som möter personerna.

”Det är svårare i Rumänien och bättre här, här får vi mat, kläder och hjälp. Det finns inga jobb i Rumänien, vi har ingen möjlighet till inkomst och får inga bidrag, det enda bidraget vi får i Rumänien är barnbidraget som bara är 100 kr i månaden per barn. Men det är svårt här i Sverige också, vi har inte pengar till hyran, inte pengar till mat och ingen möjlighet att tjäna pengar”.

Mariana, 45år, Rumänien.

”Jag är här för att hjälpa mina föräldrar. Vi är sex barn och jag är äldst. Mamma och Pappa är sjuka och gamla (de är 48 och 50 år). Jag har blivit så illa behandlad här. Ett äldre par har spottat på mig, slagit mig med paraply och sagt att det är synd att Hitler inte gasade ihjäl alla zigenare”.

Karl, 21 år, Slovakien.

”Mina barn är hos mina föräldrar. Jag saknar dem oerhört mycket men jag är tvungen att komma hit och tigga”.

Martina, 26 år, trebarns mor och gravid, Rumänien.

”Jag tigger i Sverige, tillsammans med min fru. Ett av våra barn är också ute och tigger men jag vet inte vilket land han befinner sig i”.

George, 45 år, gift 6 barns far, handikappad, Rumänien.

”Jag blev utskickad av mina föräldrar. Jag måste tjäna ihop till medicin till min far och till en elräkning. Jag har bara gått i skolan i 6 år. Jag drömmer om att bli lärare men vi romer får inte möjlighet till utbildning”.

Ernö, 20 år, Slovakien.

Hemlöshet och människohandel

”De erbjöd mig jobb på bageri och bostad i Sverige. Men jag fick jobba varje dag i veckan, upp till 14 timmar per dag. Jag sa åt dem att det inte är rätt men då fick jag ingen lön alls”.

Mihail 34 år, Rumänien.

I regeringsuppdraget ingår att Socialstyrelsen ska beakta en eventuell koppling mellan människohandel och de hemlösa utrikesfödda personerna som vistas i Sverige. Bland de verksamheter som möter dessa människor råder det delade meningar om ifall det finns en sådan koppling eller inte. Vissa tycker sig se en stark koppling, medan andra menar att det är för lite pengar som personerna får in genom att till exempel tigga i den offentliga miljön, och att det därför inte är tillräckligt inkomstbringande för mer organiserad människohandel. Däremot finns mer pengar att tjäna på att utnyttja människor som arbetskraft till låg lön och under bristande förhållanden eller i kriminell verksamhet. Hos Polismyndigheten finns misstankar om att människohandel förekommer men brotten är ofta svåra att styrka.

Definition av människohandel

FN:s definition av människohandel är:

Människohandel innebär rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av personer genom hot eller bruk av våld eller andra former av tvång, bortförande, bedrägeri, vilseledande, maktmissbruk, eller missbruk av en persons utsatta belägenhet eller givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att erhålla samtycke från en person som har kontroll över en annan person i syfte att utnyttja denna person. Utnyttjande ska innebära åtminstone utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller slaveri eller med slaveri jämförbara bruk och sedvänjor, trälldom eller avlägsnande av organ. (Förenta nationernas protokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn av den 15 november 2000, Palermoprotokollet).

Arbetet mot människohandel i Sverige

Människohandel är ett brott enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken. I denna bestämmelse definieras människohandel på liknande sätt som FN gör.

Den svenska polisens övergripande strategi för att komma åt människohandel är dels att bekämpa de organiserade nätverk som redan finns i Sverige, dels att arbeta förebyggande så att nya nätverk inte vill etablera sin verksamhet i landet. En stor del av problemet är den stora efterfrågan på sexuella tjänster och billig arbetskraft. Stor del av polisens förebyggande

arbete handlar därför om att påverka inställningen hos de som köper dessa tjänster [10].

Rikspolisstyrelsen ger varje år ut en lägesrapport om – människohandel för sexuella och andra ändamål. I december 2012 publicerades lägesrapport 13, som behandlar situationen i Sverige 2011 [11]. Människohandel för sexuella ändamål påträffades i Sverige under 2011 framförallt i och runt de tre storstadsregionerna. Människohandel för andra ändamål än sexuella kan bland annat handla om olika former av tvångsarbete och orimliga arbetsvillkor, tiggeri eller medverkan i brottslig verksamhet. Detta förekommer mera utspjitt i hela landet. Enligt Rikspolisstyrelsens rapport ökar anmälningarna om denna typ av människohandel mera än anmälningarna om människohandel för sexuella ändamål.

Enligt Rikspolisstyrelsen är det svårt att uppskatta hur många som faller offer för människohandel i Sverige. Antalet människohandelsoffer som upptäcks beror till stor del på vilka resurser polisen lägger ner på denna brottslighet och på vilken erfarenhet och kompetens som finns inom polisorganisationen. Under 2011 dömdes en person för människohandel för andra ändamål än sexuella [11].

En ny trend som uppmärksammas i rapporten är att kvinnor rekryteras i länder i Östeuropa för att transporteras till länder i Västeuropa i syfte att utnyttjas ekonomiskt. De utlovas välbetalda arbeten men istället används deras identiteter för att registrera firmor, öppna bankkonton, ansöka och erhålla olika typer av bidrag, beställa varor, teckna abonnemang m.m. Några av kvinnorna har även utnyttjats sexuellt. Rapporten betonar att handel med människor är ett globalt växande problem som kräver en strategi med omfattande internationellt samarbete som bygger på nationella åtgärder [11].

Länsstyrelsen i Stockholms län har ett regeringsuppdrag som innebär att de under perioden 2011–2014 ska arbeta med nationell samordning för att motverka prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Uppdraget utökades i april 2013 till att även omfatta andra ändamål än sexuella. Uppdraget innehåller bland annat att verka för stärkt samverkan mellan myndigheter, frivilligorganisationer och andra aktörer, att samordna för ett tryggt återvändande för personer som utsatts för människohandel, att utveckla stödprogram och att fördela medel till utvecklingsprojekt.

Polisens bild av kopplingen mellan hemlöshet och människohandel

Socialstyrelsen har genomfört en undersökning under vintern 2013 där polismyndigheterna i Sveriges 21 län tillfrågades om sin kunskap och erfarenhet av kopplingen mellan hemlöshet bland utrikesfödda personer och människohandel. Samtliga polismyndigheter har besvarat frågorna. Frågorna redovisas i kapitlet *Hur kartläggningen är genomförd*.

Resultatet visar att av de 21 länen har sju uppgett att de inte har kommit i kontakt med några utrikesfödda hemlösa personer (Södermanland, Västmanland, Kalmar, Gotland, Västernorrland, Värmland och Blekinge). Kronobergs län svarar att de saknar information för att kunna besvara frågorna. Västerbottens län har endast mött personer som kommit till Sverige inom ramen för EU:s fria rörlighet och som själva valt att bo i sin bil eller andra

mer temporära lösningar under en kortare vistelsetid. Gränspolisen i Stockholm hänvisar till polismästardistriktet.

Samtliga återstående elva polismyndigheter har uppgett att de möter de hemlösa EU-migranterna. Örebro, Gävleborg och Dalarna beskriver främst situationer kring människor som kommit till Sverige för att arbeta som bärplockare. I Örebro, och även i Halland, förekommer även grupper av personer som försörjer sig genom tiggeri. I Norrbotten har man uppmärksammat tiggande barn men oklarhet råder kring om de var hemlösa. I Göteborg förekommer också personer som försörjer sig genom att musicera på gatorna, panta burkar och sälja gatutidningen Faktum. Flera av dessa elva polismyndigheter har noterat att dessa personer verkar stanna under allt längre perioder i Sverige.

När det gäller kopplingen till människohandel svarar polismyndigheterna i Skåne, Jämtland, Örebro, Norrbotten och Uppsala att de inte har uppmärksammat något sådant samband. Det har de däremot gjort i Östergötlands län. Polisen i Göteborg upprättade under sommaren en anmälan om misstänkt människohandel, men ärendet lades ner. I Jönköpings, Hallands och Dalarnas län har polisen haft misstankar om människohandel men dessa har inte gått att styrka.

Några av polismyndigheterna har betonat att hemlöshet inte är kriminellt och att dessa personer därför inte registreras på något sätt. Polisen blir oftast bara inkopplad vid eventuell brottslighet. JO uttalade i beslut år 2011 att tiggeri inte var en avvisningsgrund och med anledning av detta bedrivs ingen aktiv spaning eller uppföljning av denna grupp. JO:s beslut den 28 juni 2011, dnr 6340-2010.

Verksamheternas bild av de hemlösa EU-migranternas utsatthet för människohandel

Av de verksamheter som möter målgruppen har merparten inte sett några tecken på att de hemlösa EU-migranterna har fallit offer för människohandel. Flera har dock uppmärksammat människor i situationer där de har misstänkt att människohandel har förekommit. Detta gäller till exempel bärplockare och personer som lockats hit till Sverige med löften om andra typer av arbeten, men som sedan inte har fått de arbeten som utlovats eller fått arbeta under helt andra villkor än som avtalats. Verksamheterna har då upplyst personerna om deras rättigheter men har också iakttagit att de inte velat eller vågat göra någon polisanmälan bland annat av rädsla för att någonting ska hända deras familj i hemlandet.

Flera verksamheter betonar också att de som försörjer sig genom att tigga i offentliga miljöer ofta reser tillsammans i stora grupper och att de efter dagens slut samlas och delar upp pengarna mellan sig. Det är dock ytterst svårt att avgöra om detta sker frivilligt eller inte.

Socialjourerna har uppmärksammat flera situationer när ensamkommande flyktingbarn har försvunnit från sina boenden. Vid dessa tillfällen finns misstankar om att det är fråga om organiserade stöldresor på uppdrag av någon. Även när barn tigger i den offentliga miljön finns misstankar om att de är exploaterade av vuxna inom brottslig verksamhet. Också när det gäller vuxna personer med funktionsnedsättning förekommer misstankar om män-

niskohandel. När misstankarna gäller barn gör socialjourerna alltid en polis-anmälan, och även när det finns starka misstankar som rör en vuxen person. Barn omhändertas och placeras i lämpliga boenden. Många av dem säger att de är rädda för repressalier och de vill därför inte medverka i någon polisutredning.

Socialjourerna arbetar för ett säkert återvändande till hemlandet. Bland annat genom att ta kontakt med de sociala myndigheterna och med ambassader. De samarbetar också med polisen för att bedöma risker och behovet av skydd. Därutöver tar de kontakt med organisationer som arbetar med att bistå personer som återvänder till hemlandet, bland annat IOM (International organisation for migration).

Arbetet mot människohandel inom EU

EU har antagit en strategi för utrotande av människohandel 2012–2016. Enligt denna strategi menar EU att människohandel är vår tids slaveri och en allvarlig kränkning av den enskildes frihet och värdighet. Dessutom menar EU att det är en allvarlig form av brottslighet som enskilda länder inte kan hantera effektivt på egen hand [12].

FN:s Internationella arbetsorganisation, ILO, har i juni 2012 beräknat att antalet offer för tvångsarbete inklusive sexuell exploatering under åren 2002–2011 var 20,9 miljoner människor i hela världen varav 5,5 miljoner var barn. Här finns dock ett stort mörkertal.

Enligt EU-kommissionen är människohandel ett komplext problem som har sin grund i utsatthet för fattigdom, bristande demokratisk kultur, ojämlikhet mellan könen och våld mot kvinnor, konflikter och situationer efter konflikter, bristande social integration, brist på möjligheter och sysselsättning, bristande tillgång till utbildning samt barnarbete och diskriminering [12].

Människohandel är förbjuden enligt artikel 5 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. År 2011 antogs dessutom Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF. Senast den 6 april 2013 ska direktivet helt ha införlivats av medlemsstaterna. Enligt direktivet är det medlemsstaterna som har huvudansvaret för att komma tillrätta med människohandeln.

EU-kommissionens strategi är ett sätt att visa hur kommissionen kan stödja medlemsstaterna i denna uppgift.

I strategin identifieras fem prioriteringar:

- A. Identifiera, skydda och hjälpa offer för människohandel
- B. Bättre förebygga människohandel
- C. Öka lagföringen av människohandlare
- D. Förbättra samordningen och samarbetet mellan viktiga aktörer liksom den politiska samstämmigheten
- E. Öka kunskapen om och effektivt bemöta nya problem som rör alla former av människohandel

FN: s arbete mot människohandel

I januari 2013 publicerade FN:s kontor för narkotikakontroll och förebyggande av brott (UNODC) sin andra globala rapport om människohandel [13]. Där slår man fast att människohandel är ett komplext problem som sker globalt och regionalt, men även inom länder.

Majoriteten av dem som faller offer för människohandel utnyttjas för sexuella ändamål men rapporten visar på en ökad andel av tvångsarbete samt en ökning av antalet barn som utsätts. En mycket liten del av de skyldiga ställs inför rätta. Vidare menar man att bekämpa människohandel handlar om att bekämpa fattigdom och försvara mänskliga rättigheter särskilt för kvinnor och barn. Därtill är arbetet mot den internationella organiserade brottsligheten och korruption mycket centralt. För att bekämpa dagens slaveri krävs ökade resurser, medvetenhet och opinion [13].

Situationen för hemlösa migranter i andra europeiska länder

Norden

Situationen för hemlösa EU-migranter i de övriga nordiska länderna är snarlik situationen i Sverige. Nedan följer en kort sammanställning över de kunskaper vi har om hur våra grannländer hanterar situationen.

Både Danmark och Norge har gjort nationella hemlöshetskartläggningar där man har försökt att belysa även de hemlösa EU-migranternas situation.

Danmark

Danska projekt UDENFOR har skrivit en rapport om de hemlösa migranterna som uppehåller sig i Köpenhamn [14]. De har valt att dela in gruppen hemlösa migranter i tre grupper:

1. Särskilt sårbara hemlösa migranter
2. Arbetssökande hemlösa migranter
3. Andra grupper av hemlösa migranter

I rapporten betonar man att gruppen hemlösa migranter måste ses utifrån ett kontinuum där det i ena änden finns arbetssökande migranter som är hemlösa på grund av fattigdom och där arbetslösheten är deras största problem. I andra änden finns de särskilt sårbara migranterna. De har, förutom hemlöshet, också mer allvarliga sociala problem, och även psykiska sjukdomar som kräver mera komplexa insatser.

De allra flesta av de hemlösa befinner sig någonstans på skalan mellan dessa två ytterligheter, och de kan röra sig i någon av riktningarna beroende på hur deras situation utvecklas. Utifrån detta föreslår rapporten en rad insatser som – tydlig information och vägledning om den lokala arbetsmarknaden, språkundervisning, praktiskt stöd i olika samhällsfunktioner, tillgång till billigt boende som inte är i anslutning till andra hemlöshetsinsatser och möjlighet att sköta hygien och tvätt [14].

Finland

I Finland bedrivs inte någon bestämd nationell politik angående hemlösa EU-migranter. I praktiken är det därför lokala myndigheter som bestämmer hur man agerar gentemot dessa personer.

De hemlösa EU-migranterna kommer mestadels från Rumänien. Det finns en dagcentral i Helsingfors där de kan tvätta sig och äta. För tillfällig över-

nattning hänvisas de till samma servicecentral som andra hemlösa, men få av dem väljer detta alternativ⁹.

Norge

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) publicerade 2012 en rapport om de romska tiggarna i Oslo [15].

I undersökningen ingår även en jämförande studie från Edinburgh. Rapporten ger en grundläggande empirisk beskrivning av vilka tiggarna är, var de kommer ifrån, hur de är organiserade och vilket sammanhang de reser tillbaka till. Vidare analyseras den norska tiggardebatten och ambivalensen som välfärdssamhällets möte med tiggarna väcker. I rapporten uppmärksammas också det humanitära arbete som bedrivs av enskilda personer och frivilligorganisationer och som riktar sig till de hemlösa romerna. Ett offentligt ansvar för att hantera de problem som rör gruppen efterlyses, där lösningarna inte bara handlar om förbud eller utvisning. [15].

Övriga Europa

I november 2012 anordnade FEANTSA en europeisk konferens på temat ”Existing in limbo – the conditions of homeless migrants in the EU”. Nedan följer en sammanfattning av valda delar från konferensen [16].

Migrationen i Europa ökar

Enligt EU:s statistikkontor, Eurostat, bodde det år 2010 32,4 miljoner människor från andra länder i de 27 medlemsländerna, vilket motsvarar 6,5 procent av befolkningen. Av dem var 12,3 miljoner medborgare i ett annat EU-land, och 20,1 miljoner kom från något land utanför EU.

Flera långsiktiga strategier inom EU påtalar att migrationen innebär ett stort bidrag till uppbyggnaden av en konkurrenskraftig och hållbar ekonomi och tydliga politiska mål har satts för att nå en effektiv integration. Fokus för politiken har legat på att bereda tillgång till arbetsmarknaden, men en full och hållbar integration till arbetsmarknaden är beroende av tillgången till permanenta bostäder. En hållbar boendesituation måste ses som en viktig indikator på lyckad integration.

Diskriminering och segregation spelar en viktig roll i att skapa hinder för migranternas tillgång till bostäder, hälsa och social service, utbildning och andra fundamentala rättigheter.

Tydligt samband mellan migration och hemlöshet

De hemlösa migranterna i Europa är en stor och växande grupp, i flera länder utgör de mer än 50 procent av samtliga hemlösa. Migranterna är dessutom en av de mest utsatta grupperna eftersom den ekonomiska situationen i många EU-länder har försämrats kraftigt under den senaste tiden.

⁹ Enligt tjänsteman, Y-Foundation.

Det finns ett tydligt samband mellan migration och hemlöshet och därför är det viktigt att även inkludera de hemlösa migranterna i de nationella hemlöshetsstrategierna.

Referenser

1. Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär.: Socialstyrelsen 2011.
2. Hemlös 2012. Stockholms stadsmission årliga hemlöshetsrapport. Stockholms stadsmission; 2012.
3. Rapport om hemlösa romer i Göteborg.: Göteborgs räddningsmission; 2012.
4. EURES. [cited Hämtad 2013-03-18]; Available from: <http://ec.europa.eu/eures/home.jsp?lang=sv>
5. Skatteverket. [cited 2013-03-08]; Available from: <http://www.skatteverket.se>
6. Skatteverkets meddelanden SKV M 2010:3.
7. Människohandel för sexuella och andra ändamål : lägesrapport 12. Stockholm: Rikspolisstyrelsen; 2011.
8. Migrationsverket. [cited 2013-01-18]; Available from: <http://www.migrationsverket.se>
9. Human rights of Roma and travellers in Europe. Strasbourg: Council of Europe Publishing; 2012.
10. Polisen. [cited 2013-01-17]; Available from: <http://www.polisen.se>
11. Människohandel för sexuella och andra ändamål : lägesrapport 13. Stockholm: Rikspolisstyrelsen; 2012.
12. EU:s strategi för utrotande av människohandel 2012 – 2016. Meddelande från kommissionen till europaparlamentet, rådet, europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén. 2012:
13. Global report on trafficking in persons 2012, United Nations Office on Drugs and Crime UNODC).
14. Report on homeless migrants in Copenhagen part 1 + 2. Fonden project UDENFOR Foundation; 2012.
15. Engebrigtsen, A. Tiggerbander og kriminelle bakmenn eller fattige EU-borgere? : myter og realiteter om utenlandske tiggere i Oslo. Oslo; 2012.
16. FEANTSA. [cited 2013-04-26]; Available from: <http://www.feantsa.org>

Bilaga 1. Socialstyrelsens definition av hemlöshet

Definitionen av hemlösheten 2011

Den fjärde kartläggningen av antalet hemlösa personer i Sverige genomfördes under en vecka i maj 2011 och resultaten presenterades i januari 2012. Definitionen som användes i kartläggningen 2011:

Akut hemlöshet – situation 1

En person är hänvisad till akutboende, härbärke, jourboende, skyddat boende (exempelvis kvinnojourer) eller sover utomhus eller i offentliga utrymmen.

Institutionsvistelse och kategoriboende – situation 2

En person är intagen eller inskriven på antingen kriminalvårdsanstalt, behandlingsenhet eller stödboende inom socialtjänsten, landstinget eller hos en privat vårdgivare, alternativt på HVB-hem (hem för vård eller boende) eller SiS-institution, och planen är att han eller hon ska skrivas ut inom tre månader efter mätperioden, men personen har inte någon egen bostad ordnad inför utskrivningen eller utflyttningen. Hit räknas även de personer som skulle ha skrivits ut eller flyttat ut, men som är kvar på grund av att de inte har någon egen bostad ordnad.

Långsiktiga boendelösningar – situation 3

En person bor i en boendelösning som kommunen har ordnat (t.ex. försökslägenhet, träningslägenhet, socialt kontrakt eller kommunalt kontrakt) på grund av att personen inte får tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden. Det handlar om boendelösningar med någon form av hyresavtal där boendet är förenat med tillsyn eller särskilda villkor eller regler.

Eget ordnat kortsiktigt boende – situation 4

En person bor tillfälligt och kontraktslöst hos kompisar, bekanta, familj eller släktingar eller har ett tillfälligt (kortare än tre månader efter mätperioden) inneboende- eller andrahandskontrakt hos släkt, vänner eller andra privatpersoner. Den uppgiftslämnande verksamheten har haft kontakt med personen av detta skäl och känner till att denna hemlöshetssituation gäller under mätperioden.

Bilaga 2. Webbenkät om hemlösa EU-medborgare

Välkommen till Socialstyrelsens enkät om hemlösa EU-medborgare.

När enkäten är besvarad och du har tryckt på "klar" kommer du till en sida där du kan välja "svarsöversikt" eller "ok". Går du in på "svarsöversikt" kan du skriva ut enkäten med dina svar.

Har ni under 2012 haft kontakt med hemlösa utrikesfödda personer (EU/EES medborgare eller andra utrikesfödda personer utan permanent uppehållstillstånd, inte i asylprocessen) som lever i akut hemlöshet och som söker hjälp och stöd?

- Ja, 1-5
- Ja, 6-10
- Ja, 11-50
- Ja, 51-
- Nej

Har ni erbjudit dessa personer någon form av stöd och hjälp?

- Nej, inget stöd har erbjudits
- Ja, akut logi
- Ja, hemresa
- Ja, ekonomiskt bistånd
- Ja, mat
- Ja, rådgivning
- Ja, annat

Finns det andra aktörer i er kommun, till exempel frivilligorganisationer, kyrkor etc. som ger stöd och hjälp till akut hemlösa utrikesfödda personer?

- Ja
- Nej
- Vej ej

Om ja, lämna gärna namn och kontaktuppgifter till dessa verksamheter

Uppgiftslämnare: Namn och mailadress

Bilaga 3. Tabellbilaga över resultat av webbenkäten

Syftet med denna webbenkät var att få en bild av var i landet de hemlösa utrikesfödda personerna vistas och söker hjälp. Vidare ville vi veta vilka verksamheter de söker sig till samt få kännedom om vilka verksamheter som finns för målgruppen i de olika kommunerna och vilken hjälp de kan bistå med.

Av 290 kommuner svarade 244 på enkäten. Detta ger en svarsfrekvens på 84 procent.

Webbenkäten skickades också till 17 organisationer på övergripande nivå.¹⁰ Av dessa svarade 15 på enkätfrågorna men samtliga organisationer har på olika sätt bidragit till kartläggningen. Svenska kyrkan valde att skicka enkäten vidare i sin organisation och detta innebar att svar inkom från olika kyrkliga verksamheter i olika delar av Sverige. Detta ledde till att flera uppgiftslämnare tillkom till den fördjupande enkäten som sedan genomfördes under mätidygnet 29 november 2012 och som redovisas närmare i Bilaga 5.

I nedanstående tabeller redovisas hur många kommuner och organisationer som har träffat hemlösa EU-medborgare under året.

Tabell 1. Antal kommunala verksamheter (Socialtjänst) som har haft kontakt med hemlösa EU medborgare under 2012.

| Har kontakt med målgruppen | Antal kommuner | Antal i procent |
|----------------------------|----------------|-----------------|
| Ja | 76 | 31 |
| Nej | 168 | 69 |
| summa | 244 | 100 |

Bortfall 46

Av de 244 kommuner som har svarat har 168 inte haft kontakt med någon hemlös utrikes född EU-medborgare under 2012. Det är 69 procent av de kommuner som har svarat på enkäten. Detta innebär att 76 kommuner i landet har träffat målgruppen under 2012. (Tabell 1).

¹⁰ Svenska kyrkan, Frälsningsarmén, Stadsmissionen i Stockholm, Göteborg, Skåne, Uppsala, Linköping, Västerås, Kalmar, Röda Korset, Crossroads, Verdandi, Convictus, Ny Gemenskap, Situation Stockholm, Faktum Göteborg och Skåne, Göteborgs Räddningsmission.

Tabell 2. Antal organisationer som har haft kontakt med hemlösa EU-medborgare under 2012.

| Har kontakt med målgruppen | Antal organisationer | Antal i procent |
|----------------------------|----------------------|-----------------|
| Ja | 14 | 93 |
| Nej | 1 | 7 |
| Summa | 15 | 100 |

Bortfall 2

Av de 15 organisationer som har svarat på enkäten har 14 redovisat att de har haft kontakt med målgruppen. Endast en organisation har svarat att de inte har träffat någon hemlös EU-medborgare under 2012. (tabell 2).

Nedan redovisas hur många personer ur målgruppen kommunerna och organisationerna har träffat under 2012.

Tabell 3. Uppskattning om ungefär hur många hemlösa personer uppgiftslämnaren har haft kontakt med under 2012.

| Antal hemlösa personer | Antal kommuner | Antal organisationer |
|------------------------|----------------|----------------------|
| 1-5 personer | 61 | 2 |
| 6-10 personer | 7 | 2 |
| 11-50 personer | 4 | 1 |
| 51- personer | 4 | 9 |
| Summa | 76 | 14 |

Det vanligaste är att de kommunala verksamheterna har träffat relativt få personer ur målgruppen. Det är endast 15 kommuner som har träffat flera än fem personer. När det gäller organisationerna så har de flesta träffat relativt många hemlösa utrikesfödda personer. 12 av 14 har träffat flera än 5 personer ur målgruppen (tabell 3).

I nedanstående tabell redovisas hur många som har gett stöd till de hemlösa personerna.

Tabell 4. Antal kommunal verksamheter som har gett stöd till de hemlösa personerna.

| Stöd | Kommuner |
|----------|----------|
| Ja | 74 |
| Nej | 2 |
| Bortfall | 0 |
| Summa | 76 |

Av de 76 kommunala verksamheter som har haft kontakt med målgruppen har 74 stycken erbjudit någon form av stöd eller hjälp när personen har ansökt om detta (tabell 4).

Av tabellen nedan framgår vilken typ av hjälp och stöd de hemlösa EU-medborgarna har fått av de kommunala verksamheterna.

Tabell 5. Typ av stöd kommuner har gett till målgruppen. Observera att flera svarsalternativ kan lämnas.

| Typ av stöd | Kommuner |
|--------------------|-----------------|
| Logi | 42 |
| Hemresa | 28 |
| Ek.bistånd | 31 |
| Mat | 30 |
| Rådgivning | 31 |
| Annat | 16 |

Det är olika typer av stöd som kommunerna och organisationerna har erbjudit. De kommunala verksamheterna hjälper oftast till med logi och därefter ekonomiskt bistånd och rådgivning (tabell 5).

Bilaga 4. Kartläggning av hemlösa EU-medborgare

Instruktioner

Nu har det blivit dags för Socialstyrelsens kompletterande hemlöshetskartläggning. Denna gång handlar det om att synliggöra de hemlösa EU-medborgarna, enligt definitionen i enkäten.

Er verksamhet/organisation är utvald för att ni möter dessa personer i er dagliga verksamhet och för att ni har erfarenhet av och kunskap om deras situation.

Enkätundersökningen ska genomföras under torsdagen den 29 november 2012.

- Under detta dygn ska ni fylla i en enkät per person som ni träffar och som uppfyller kriterierna som angivits i enkäten. Enkäten innehåller 12 frågor.
- I utskicket finns översättningar av enkäten till engelska, spanska, tyska och rumänska som ni kan använda er av om det är svårt att förstå varandra. Översättningarna är gjorda med hjälp av Googletranslate. De kanske inte är helt korrekta, men vi hoppas att de ändå kan vara till hjälp.
- Om enkäterna tar slut kan ni kopiera eller ringa till Socialstyrelsen för fler.
- Den utsedda kontaktpersonen ansvarar för att samla in de ifyllda enkäterna och skicka in dem i de bifogade svarskuverten. Behöver ni fler svarskuvert, ring genast så skickar vi fler.
- I större städer skickar vi alltid enkäter till socialjour och uppsökare samt till organisationer som vi antar har kännedom om målgruppen.
- Socialstyrelsen kommer att hantera enkäterna med sekretess och förutsätter att även ni som besvarar enkäterna beaktar socialtjänstsekretess.

Vi vill gärna ha tillbaka enkäterna före den 10 december.

Stort tack för er medverkan!

Hör gärna av er om ni har några frågor.

Vänliga hälsningar!

Annika Remaeus och Birgitta Hedlund Kenttä
0752 47 3293 0752 47 3037

Hemlöshet bland utrikes födda personer som inte har permanent uppehållstillstånd i Sverige

Följande personer ingår i kartläggningen

- **EU/EES medborgare**
- **Tredjelandsmedborgare med ”uppehålls- rätt/tillstånd” i annat EU land**
- **Andra utrikesfödda personer som inte har permanent uppehålls tillstånd och befinner sig i akut hemlöshet (inte personer i asylprocessen)**

Definition av hemlöshet i kartläggningen

Akut hemlöshet

En person är hänvisad till akutboende, härbärke, jourboende eller är uteliggare.

Personer som

- sover ute eller i offentliga lokaler,
- i bilar, tält, camping, husvagn,
- härbärgen, jourboenden,
- hotell eller vandrarhem,
- sängplats för natten, privat,

Enkäten finns på nästa sida. Efter att ni har fyllt i enkäten, lämna den till den person som är ansvarig för att skicka tillbaka enkäten. Ansvarig person ska skicka ifyllda enkäter som en försändelse i bifogat svarskuvert senast den 10 december.

Kontaktpersoner: Annika Remaeus telefon: 0752473293 Birgitta Hedlund Kenttä 0752473037

annika.remaeus@socialstyrelsen birgitta.hedlund-kentta@socialstyrelsen.se

Socialstyrelsen, 106 20 Stockholm

Enkät för ifyllande

Datum: _____

Namn på enhet där personen rapporterats

Verksamheten/enheten har *inte* kännedom om personer som enligt ovanstående definition räknas som hemlösa under mätperioden

Bakgrundsuppgifter

Har personen som uppgifterna gäller varit med och fyllt i enkäten?

Ja

Nej

Ålder

Födelseår:

Vet inte

1. **Kön:**

Man

Kvinna

2. **Personens hemland:**

10 Annat nordiskt land

20 **Övriga Europa**, vilket land _____

30 Nordamerika

40 Mellanöstern

50 Övriga Asien

60 Afrika

70 Sydamerika

80 Annat, ange vilket: _____

90 Vet inte

Boendesituation

3. **Var har personen sovit i natt?**

10 Offentliga utrymmen/utomhus

- 2O Tält
- 3O Bil
- 4O Husvagn/Camping
- 5O Härbärke/Akutboende
- 6O Hotell/Vandrarhem
- 7O Sängplats för natten, privat
- 8O Annat, ange vad: _____
- 9O Vet inte

4. Under hur lång sammanhängande tid har personen varit hemlös i Sverige i anslutning till mätdagen?

- 1O 0–3 månader
- 2O 4–6 månader
- 3O 7–11 månader
- 4O 1–3 år
- 5O 4–9 år
- 6O 10 år eller längre
- 7O Vet inte

5. Har personen varit hemlös i sitt hemland innan vistelsen i Sverige.

- Ja Nej Vet inte

6. Ange nedan vilka faktorer som är viktiga orsaker till personens hemlöshet under mätdagen. Flera alternativ kan anges

- 1O Arbetslöshet
- 2O Missbruks- och beroendeproblem
- 3O Psykisk ohälsa
- 4O Fysisk/somatisk ohälsa
- 5O Konflikt/våld i familjen
- 6O Skilsmässa/separation
- 7O Annat, ange vad: _____
- 8O Vet inte

Familjesituation

7. Är personen förälder till barn (18 år eller yngre)?

Ja Nej Vet inte

8. Vistas barnet/barnen tillsammans med den förälder som enkäten gäller?

Ja Nej Vet inte

Försörjning

9. Personens inkomstkälla: Ange en huvudsaklig inkomstkälla

- 10 Saknar inkomstkälla
- 20 Inkomst genom tiggeri, gatumusicerande, panta burkar med mera
- 30 Lön från tillfälliga arbeten
- 40 Lön från regelbundet arbete
- 50 Ekonomiskt bistånd (försörjningsstöd)
- 60 Ålderspension från hemlandet
- 70 A- kassa från hemlandet
- 80 Sjukersättning från hemlandet
- 90 Annat, ange vad:

100 Vet inte

Hjälp och stöd

10. Har personen tagit del av någon av följande hjälp det senaste halvåret? *Flera alternativ kan anges.*

- 10 Ja, mat,
- 20 Ja, kläder
- 30 Ja, bidrag till hemresa
- 40 Ja, akut logi
- 50 Ja, insatser mot psykisk ohälsa
- 60 Ja, insatser mot fysisk ohälsa
- 70 Ja, ekonomiskt bistånd
- 80 Ja, rådgivning
- 90 Ja, annat, ange vad:

100 Nej, personen har inte tagit del av någon av ovanstående insatser och åtgärder

110 Vet inte

STORT TACK FÖR ER MEDVERKAN!

Bilaga 5. Tabellbilaga, resultat av den fördjupade enkätundersökningen

I nedanstående tabell redovisas vilka kommuner som har inrapporterat hemlösa EU-migranter och hur många, under mätdygnet.

Tabell 6. Kommuner och antal inrapporterade hemlösa EU-migranter

| Kommuner | Antal personer |
|-----------------|-----------------------|
| Stockholm | 274 |
| Göteborg | 55 |
| Malmö | 4 |
| Lund | 6 |
| Halmstad | 7 |
| Huddinge | 1 |
| Haninge | 2 |
| Trollhättan | 8 |
| Uppsala | 5 |
| Örebro | 1 |
| Borås | 3 |
| Enköping | 1 |
| Gotland | 1 |
| Burlöv | 2 |
| Summa | 370 |

Resultatet visar att uppgiftslämnarna har inrapporterat 370 personer som hemlösa EU migranter under mätdygnet. De flesta personerna är inrapporterade i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Obsevera att uppgiftslämnarna kan vara både kommunal verksamhet och/eller kyrkor och andra ideella organisationer. Många verksamheter drivs i samverkan mellan kommun och organisationer.

Siffrorna anger antal inrapporterade personer/kommun (tabell 6).

I nedanstående tabell redovisas könsfördelningen.

Tabell 7. Könsfördelning

| Kön | Antal | Andel i procent |
|------------|--------------|------------------------|
| Man | 294 | 80 |
| Kvinna | 74 | 20 |
| Bortfall 2 | | |

Majoriteten är män, cirka 80 procent, och 20 procent är kvinnor. (tabell 7)

Åldersfördelningen redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 8. Åldersfördelningen bland de hemlösa EU migranterna

| Ålder | Antal | Andel i procent |
|--------------|--------------|------------------------|
| - 18 | 4 | 1 |
| 19-25 | 45 | 14 |
| 26-35 | 98 | 30 |
| 36-45 | 103 | 31 |
| 46-60 | 69 | 21 |
| 60- | 10 | 3 |
| Summa | 329 | 100 |

Bortfall 41

Resultatet visar att de flesta är 26-45, 61 procent (Tabell 8). Medelåldern är 38 år. Den yngsta är 18 år och den äldsta är 76 år.

I följande tabell redovisas vilka länder personerna kommer ifrån.

Tabell 9. Vilket land personerna kommer ifrån.

| Land | Antal | Andel i procent |
|---------------------|--------------|------------------------|
| Annat nordiskt land | 2 | 1 |
| Övriga Europa | 278 | 77 |
| Nord Amerika | 0 | 0 |
| Mellan Östern | 11 | 3 |
| Övriga Asien | 16 | 4 |
| Afrika | 46 | 13 |
| Sydamerika | 8 | 2 |
| Summa | 361 | 100 |

Bortfall 9

Resultatet visar att de allra flesta kommer ifrån övriga Europa, utanför Norden, 76 procent medan ca 13 procent kommer ifrån Afrika. (tabell 9).

Övriga Europa fördelat enligt följande:

- Albanien: 3
- Bosnien: 2
- Bulgarien: 6
- Estland: 2
- Frankrike: 2
- Italien: 5
- Kosovo: 2
- Lettland: 4
- Litauen: 1
- Makedonien: 5
- Moldavien: 3
- Polen: 40

- Portugal: 3
- Rumänien: 169
- Ryssland: 1
- Serbien: 4
- Slovakien: 8
- Spanien: 13
- Storbritannien: 4
- Tjeckien: 1

I nedanstående tabell redovisas de boendeformer som uppgiftslämnarna har haft möjlighet att uppge och hur många personer som befann sig i dessa under mätidygnen. Även andelen i procent anges. Endast ett alternativ har kunnat lämnas.

Tabell 10. Boendeformer, samtliga hemlösa EU-migranter den 29 november 2012, antal och andelar i procent.

| Boendeformer | Antal | Andel i procent |
|--------------------------------------|--------------|------------------------|
| Offentliga utrymmen/utomhus | 88 | 25 |
| Tält | 29 | 8 |
| Bil | 49 | 14 |
| Husvagn/Camping | 8 | 2 |
| Härbärke/Akutboende | 62 | 17 |
| Hotell/Vandrarhem | 9 | 3 |
| Sängplats för natten, privat | 104 | 29 |
| Annat, t.ex: kolonistuga, jourboende | 6 | 2 |
| Summa | 355 | 100 |

Bortfall 15

Den högsta andelen (29 procent) sov i en sängplats som de ordnade för natten i privat regi. En fjärdedel (25 procent) sov utomhus eller i offentliga utrymmen. Ungefär lika många (24 procent) bodde i tält, bil, husvagn eller camping medan ungefär (20 procent) bodde på härbärke eller på vandrarhem (tabell 10).

På frågan hur länge personerna varit hemlösa i Sverige fördelas svaren enligt nedanstående tabell.

Tabell 11. Hur länge personerna har levt som hemlösa i Sverige.

| Tid som hemlös | Antal | Andel i Procent |
|-----------------------|--------------|------------------------|
| 0-3 månader | 147 | 43 |
| 4-6 månader | 69 | 20 |
| 7-11 månader | 52 | 15 |
| 1-3 år | 57 | 17 |
| 4-9 år | 12 | 4 |
| 10 år eller längre | 4 | 1 |
| Summa | 341 | 100 |

Bortfall 29

Resultatet visar att de flesta har varit hemlösa i Sverige under en relativt kort tid, knappt hälften (43 procent) under 3 månader (tabell 11).

I denna tabell redovisas om personen varit hemlös i sitt hemland eller inte.

Tabell 12. Hemlös i hemlandet.

| Hemlös i hemlandet | Antal | Andel i procent |
|--------------------|-------|-----------------|
| ja | 62 | 20 |
| nej | 241 | 80 |
| summa | 303 | 100 |

Bortfall 67

De flesta har inte varit hemlösa i sitt hemland (80 procent). Bortfallet är dock stort, 67 personer, 18 procent (tabell 12).

Nedan redovisas de orsaker som anges till personens hemlöshet under mät-dygnet.

Tabell 13. Uppgivna orsaker till hemlösheten i Sverige under mät-dygnet. Flera alternativ kan anges. Svaren summerar därför inte 100 procent.

| Orsaker | Antal | Andel |
|--------------------------------|-------|-------|
| Arbetslöshet | 306 | 85 |
| Missbruks- och beroendeproblem | 24 | 7 |
| Psykisk ohälsa | 12 | 3 |
| Fysisk/somatisk ohälsa | 9 | 3 |
| Konflikt/våld i familjen | 17 | 5 |
| Skilsmässa/separation | 15 | 4 |
| Annat, ange vad: | 53 | 15 |

Bortfall 10

Det är arbetslösheten som anges som främsta orsak till hemlösheten under mät-dygnet (85 procent). (tabell 13).

Andra orsaker som anges är följande:

- Flykting, lever gömd: 28 personer
- Fängelsestraff: 2 personer
- Fattigdom: 13 personer
- Diskriminering/tortyr i hemlandet: 9 personer
- Språksvårigheter: 1 person

Är personerna föräldrar till barn under 18 år och lever de i så fall tillsammans, svaret på dessa frågor redovisas här nedan.

Tabell 14. Antal av de hemlösa personerna som har barn under 18 år.

| Har barn under 18 år | Antal | Andel i procent |
|----------------------|-------|-----------------|
| Ja | 154 | 47 |
| Nej | 174 | 53 |
| Summa | 328 | 100 |

Bortfall 42

Det är något färre än hälften (47 procent) som har barn under 18 år (tabell 14).

Tabell 15. Vistas barnet med den hemlösa föräldern.

| Lever med barnen | Antal | Andel i procent |
|------------------|-------|-----------------|
| Ja | 33 | 19 |
| Nej | 143 | 81 |
| Summa | 176 | 100 |

Bortfall 194

Av dessa personer som har barn uppger 33 att de lever tillsammans med barnen och 143 personer att de inte gör det. På denna fråga hade betydligt färre svarat än på de andra frågorna. Detta innebär ett bortfall på 194 personer, 52 procent (tabell 15).

I nedanstående tabell redovisas vilken inkomstkälla personerna uppger som den viktigaste.

Tabell 16. Viktigaste inkomstkälla fördelat på antal och andel.

| Inkomstkälla | Antal | Andel i procent |
|---|-------|-----------------|
| Saknar inkomstkälla | 147 | 42 |
| Inkomst genom tiggeri, gatumusicerande, panta burkar med mera | 120 | 34 |
| Lön från tillfälliga arbeten | 58 | 17 |
| Lön från regelbundet arbete | 5 | 1 |
| Ekonomiskt bistånd (försörjningsstöd) | 10 | 3 |
| Ålderspension från hemlandet | 1 | 0,3 |
| A-kassa från hemlandet | 2 | 0,6 |
| Sjukersättning från hemlandet | 0 | 0 |
| Annat, ange vad. | 8 | 2 |
| Summa | 351 | 100 |

Bortfall 19

Närmare hälften (42 procent) uppger att de saknar inkomstkälla medan ca en tredjedel uppger att de får sin inkomst genom tiggeri, musicerande eller genom att panta burkar. Det är ca 18 procent som har lön i någon form. (tabell 16).

På frågan annan inkomstkälla uppges följande:

- Olika typer av bidrag: 7 personer
- Pengar från familjen i hemlandet: 1 person

På frågan om personerna har tagit del av någon hjälp och stöd har följande svar lämnats.

Tabell 17. Vilket stöd personerna har erhållit i Sverige. Flera alternativ kan lämnas. Svaren summerar därför inte 100 procent.

| Hjälp och stödinsatser | Antal | Andel |
|---|-------|-------|
| Ja, mat | 266 | 74 |
| Ja, kläder | 247 | 69 |
| Ja, bidrag till hemresa | 6 | 2 |
| Ja, akut logi | 110 | 31 |
| Ja, insatser mot psykisk ohälsa | 10 | 3 |
| Ja, insatser mot fysisk ohälsa | 119 | 33 |
| Ja, ekonomiskt bistånd | 33 | 9 |
| Ja, rådgivning | 164 | 46 |
| Ja, annat, ange vad: | 20 | 6 |
| Nej, personen har inte tagit del av någon av ovanstående insatser | 73 | 20 |

Bortfall 10

Det vanligaste stödet som erbjudits är mat och kläder. Nästan hälften har också uppgivit att de har fått rådgivning. Närmare en tredjedel har fått insatser mot fysisk ohälsa.(tabell 17).

Andra insatser som uppges är:

- Tvätt och dusch: 12 personer
- Hjälp med madrass och sängkläder: 1 person
- Hjälp till barnet i form av kläder, leksaker med mera: 2 personer
- Hjälp med att bli inskriven på Arbetsförmedlingen: 1 person
- Kontakt med socialtjänstens familjeenhet: 1 person
- Mediciner: 1 person
- Svenskaundervisning: 2 personer

73 personer uppger att de inte har tagit del av någon insats, det vill säga 20 procent.